

LA POLÍTICA MILITAR DEL GOVERN RAJOY

JUSTÍCIA I PAU

CENTRE DELÀS
D'ESTUDIS
PER LA PAU

INFORME

núm. 22

INFORME núm. 22

LA POLÍTICA MILITAR DEL GOVERN RAJOY

**Tomàs Gisbert
Maria de Lluç Bagur
Gemma Amorós**

Centre Delàs d'Estudis per la Pau · Justícia i Pau
Barcelona, febrer 2014

Centre Delàs d'Estudis per la Pau
Justícia i Pau · C/ Roger de Llúria, 126, 3r 1a
08037 Barcelona
T. 93 317 61 77
F. 93 412 53 84
www.centredelas.org
info@centredelas.org

Barcelona, febrer 2014

Grafisme: Fundació Tam-Tam
Portada: Mariano Rajoy a la parada militar del 12 d'octubre 2012
www.mde.es

D.L.: B-16799-2010
ISSN: 2013-8032

INFORME LA POLÍTICA MILITAR DEL GOVERN RAJOY

núm. 22

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	7
2. LA POLÍTICA MILITAR EN TEMPS DE CRISI	7
2.1 La Directiva de Defensa Nacional 2012.	8
2.2 Una nova Estratègia de Seguretat Nacional	9
3. FORCES ARMADES	11
3.1 Una reducció insuficient dels efectius	11
3.2 El difícil encaix de la dona a les Forces Armades espanyoles	13
3.3 Noves lleis per mantenir la disciplina interna.	16
3.4 Comença a aplicar-se la llei del drets i els deures dels militars	18
4. CAP A LA SEGURETAT DE LES PERSONES	22
5. CONCLUSIONS	25
ANNEX	26
BIBLIOGRAFIA	37

RESUM EXECUTIU

La política militar del govern de Mariano Rajoy no s'ha apartat del consens que ha imperat en la política militar des de la transició i malgrat la forta crisi econòmica no hi ha hagut cap qüestionament ni de la despesa militar ni del model de Forces Armades, malgrat es reconeix que l'Estat espanyol no pateix avui cap amenaça d'agressió armada. Els dos objectius principals per a aquesta legislatura són mantenir les capacitats actuals de les Forces Armades i el suport governamental al desenvolupament de la indústria militar i a l'exportació d'armaments. El manteniment de les capacitats actuals de les Forces Armades es veu emparat per un discurs nacionalista de fer front a les "amenaces no compartides" amb els aliats atlàntics i europeus i de tenir una fortalesa militar pròpia com a contribució a la seguretat mundial. Discurs nacionalista que contrasta fortament amb la pèrdua de sobirania real que ha suposat el seguiment de les polítiques econòmiques marcades per la troica i Brussel·les, sense cap mena de qüestionament.

Legislativament ha continuat, encara que tímidament, el cicle legislatiu de la defensa que van iniciar els governs de Rodríguez Zapatero i ho ha fet amb dos projectes de llei clarament regressius com els de règim disciplinari que manté l'arrest sense tutela judicial per als militars, contravenint el Conveni Europeu dels Drets Humans, i un nou codi penal militar que no només manté la jurisdicció militar sinó que n'amplia l'abast podent jutjar delictes ordinaris comesos per militars, torna a posar a la Guàrdia Civil sota la jurisdicció militar com a norma, i fins i tot introdueix l'indefinit agreujant de "conflicte armat" que podrà permetre que els tribunals militars jutgin civils.

El govern també ha promulgat una nova Estratègia de Seguretat que busca abordar la seguretat des d'una perspectiva integral, però que no ha suposat un canvi de paradigma de les polítiques de seguretat. El paradigma del control continua sent la clau de com s'aborden tots els riscos i les amenaces. Les polítiques proactives per disminuir els conflictes al món i per tant els propis riscos són difuses. L'Estat continua sent l'objecte principal de la seguretat i la seguretat de les persones, les polítiques de seguretat humana, la seguretat de viure sense temor i sense necessitat, són inexistents o completament vagues i indeterminades.

Índex de taules, gràfics, figures i quadres

Taula 1. Dones a les categories professionals (2012)	15
Taula 2: Sancions d'arrest 2008-2013	17
Gràfic 1. Evolució del nombre d'efectius militars (1999-2012)	11
Gràfic 2. Evolució de la tropa professional espanyola (2000-2012).	12
Gràfic 3. Variació d'efectius dels exèrcits de la UE de 2007 a 2013	12
Gràfic 4. Variació d'efectius dels exèrcits de la OTAN de 2007 a 2013	13
Gràfic 5. Evolució de la presència de les dones a les Forces Armades espanyoles	14
Gràfic 6. Total dones i homes als exèrcits i cossos comuns (2012)	14
Gràfic 7. Dones als exèrcits de diferents països	16
Gràfic 8. Tipus de delictes en les sentències analitzades	21
Gràfic 9. Rang agressor/víctima en les sentències per abús d'autoritat analitzades	21
Figura 1. Àmbits de la Seguretat Humana segons l'Informe del PNUD de l'any 1994	22
Figura 2. Del paradigma del control a la Seguretat de les persones	23

Annex

Taula 1. Màxim d'efectius de les Forces Armades en la legislació	27
Taula 2. Distribució territorial dels efectius de les Forces Armades	28
Taula 3. Militars estrangers	29
Taula 4. Servei militar obligatori/professional a l'OTAN i l'UE	29
Taula 5. Efectius militars a Espanya, l'OTAN i la UE	30
Taula 6. Dones a les categories d'oficials	31
Taula 7. Violència interna reflectida a les Sentències del Tribunal Suprem analitzades	32
Gràfic 1. Places convocades de Tropa i Marineria i sol·licituds	28
Quadre 1. RESUM - Estratègia Espanyola de Seguretat (EES) 2011	26
Quadre 2. RESUM - Estratègia de Seguretat Nacional (ESN) 2013	27
Quadre 3. Sentències del Tribunal Suprem (Sala Militar) que reflecteixen violència masclista a les Forces Armades	31

El diferents governs mantenen un consens en la política militar: el rearmament de les Forces Armades, l'impuls de la indústria militar i de l'exportació d'armament, l'exèrcit com a instrument d'acció exterior, la participació en les aliances militars occidentals, y el foment de la cultura de defensa per legitimar les Forces Armades

1. INTRODUCCIÓ

Després de dos anys de la legislatura del Govern de Mariano Rajoy, és moment per fer un repàs i una valoració sobre la política militar que l'executiu ha dut a terme. No entrarem aquí en l'anàlisi de la despesa militar o les exportacions espanyoles d'armament, ja tractades en altres informes del Centre Delàs;¹ ens centrarem en la definició que ha anat perfilant de política de defensa, en l'anàlisi de la nova Estratègia de Seguretat Nacional, que vol anar més enllà de la política militar, però que segueix sotmesa a ella, en els canvis legislatius sobre les Forces Armades que està impulsant després de l'etapa del govern socialista, i en la situació de les Forces Armades i el tractament que dona als i les seves professionals. I tot això, enmig d'una crisi econòmica sense precedents.

2. LA POLÍTICA MILITAR EN TEMPS DE CRISI

Malgrat la forta crisi econòmica i els ajustos exigits per la troica, el govern Rajoy ha anat perfilant la seva política militar. El juliol de 2012 aprovava la Directiva de Defensa Nacional (en endavant, DDN 2012),² el desembre del mateix any la Directiva de Política de Defensa (en endavant, DPD 2012),³ i el maig de 2013 l'Estratègia de Seguretat Nacional (en endavant, ESN 2013);⁴ totes elles defineixen la política de defensa i de seguretat del govern Rajoy. En el terreny legislatiu ha avançat en la tramitació al Congrés dels Diputats d'un projecte de llei orgànica sobre el règim disciplinari a les Forces Armades i ja ha presentat un projecte de nou Codi Penal Militar.

Malgrat les crítiques que des del partit socialista es van fer a la Directiva de Defensa Nacional de 2012, que la definien com un pas enrere en la política militar elaborada pels governs de José Luis Rodríguez Zapatero, el govern Rajoy no s'ha apartat del consens que els dos partits de govern han portat en la política militar des de la transició. Aquest consens el podem sintetitzar en els següents objectius: 1) un esforç continuat de rearmament i modernització de les Forces Armades; 2) desenvolupar la indústria militar i l'exportació d'armament; 3) fer de l'exèrcit un instrument de l'acció exterior; 4) la participació en les principals aliances militars occidentals; i 5) el foment de l'anomenada cultura de defensa, per legitimar les Forces Armades.

Prova de la continuïtat d'aquest consens en la política de defensa ha sigut la ESN 2013, que ha estat el primer acord d'Estat del Govern amb el PSOE des del començament de la present legislatura.

1. Veure informes 18 i 19 del Centre Delàs (2013)
2. Presidencia del Gobierno (2012)
3. "Nueva Directiva de Política de Defensa", *Revista Española de Defensa* 2012, 16-17
4. Presidencia del Gobierno (2013)

Les retallades pressupostàries marquen dues prioritats principals a la política militar: El manteniment de les capacitats de les Forces Armades i el suport a la indústria militar espanyola i la venda d'armament

El govern popular fa un discurs nacionalista d'"amenaces no compartides" que contrasta amb la pèrdua de sobirania real per la submissió a les polítiques econòmiques de la troica i Brussel·les

La Directiva de Defensa Nacional es limita unes directrius clarament continuistes i poc desenvolupades

Però la forta crisi econòmica i el context de retallades pressupostàries imposades per la troica europea i la seva política d'austericidi han deixat la seva empremta en la política militar marcant dues prioritats principals: el manteniment de les capacitats de les Forces Armades i el suport a la indústria militar espanyola i a la venda d'armament. És a dir, mantenir les Forces Armades i la indústria militar al marge dels embats de la crisi i de les retallades seguides per les polítiques d'austericidi que han retallat els drets socials, han aprofundit l'atur i han enfonsat, sense miraments, el teixit industrial.

De moment l'única transformació de les Forces Armades espanyoles prevista és la que anuncia la DDN 2012. Transformació, inconcreta per ara, que es queda en una genèrica adaptació de les estructures i procediments en vistes a optimitzar l'obtenció i gestió de recursos en ares d'una millor eficiència. Transformació que respon més a les limitacions que imposa la crisi que no a una voluntat de canvi en la política de defensa.

El que sí ha portat de nou el PP al govern és un discurs nacionalista que argumenta que la principal aportació espanyola a la seguretat mundial és assegurar la pròpia seguretat amb fortalesa i decisió, tot posant l'èmfasi en el que anomena "amenaces no compartides". Amenaces que cal entendre com les que provenen del nord d'Àfrica, en especial per a Ceuta i Melilla, i que no estan cobertes per l'ajuda mútua militar de l'article 5 de l'OTAN. Però aquest discurs nacionalista torna a estar al servei de garantir la despesa militar, per tal d'assegurar, com diu la DDN 2012, un nivell nacional de dissuasió creïble i suficient. Aquest discurs nacionalista contrasta fortament amb la pèrdua de sobirania real que ha suposat el seguiment de les polítiques econòmiques marcades per la troica i Brussel·les.

2.1 LA DIRECTIVA DE DEFENSA NACIONAL 2012

Malgrat tots els importants canvis geopolítics que s'han donat en el panorama internacional dels últims anys, el 31 de juliol del 2012 el govern de Mariano Rajoy va aprovar una nova Directiva de Defensa Nacional que, lluny de recollir aquest nou escenari, es limita a descriure en escasses pàgines unes directrius a seguir en matèria de defensa clarament continuistes i poc desenvolupades.

Prioritàriament, i supeditat a l'elaboració d'una nova Estratègia de Seguretat Nacional que s'aprovarà el maig de 2013, la DDN 2012 planteja com a objectiu el manteniment de les capacitats de les Forces Armades que hauran d'assegurar la "dissuasió" davant de les anomenades "amenaces no compartides", és a dir, les que no estan cobertes pel principi d'ajuda mútua de la OTAN, concretament les amenaces provinents del nord d'Àfrica i que podrien afectar la seguretat de Ceuta i Melilla.

La directiva, però, reconeix l'existència d'una amenaça que posa en perill l'objectiu de mantenir les capacitats militars: la crisi econòmica que afecta Espanya. En aquest sentit, el document proposa una reorganització de les Forces Armades adaptant les estructures i els procediments per tal d'incrementar l'eficiència en la gestió i en la utilització dels recursos. Tanmateix, no es concreten quines han de ser les mesures a prendre per a aconseguir-ho.

El que sí es pot veure a simple vista, respecte a la qüestió pressupostària de les FAS, és que les retallades que l'executiu de Mariano Rajoy ha anat aplicant en altres àmbits de l'economia no han afectat l'estructura militar. El 2012 es va tancar amb una liquidació final del pressupost total de Defensa un 13,7% superior al que s'havia pressupostat inicialment. El 2013, la caiguda formal del pressupost s'havia previst en un 3,15% (ínfima, en comparació de la retallada del 14,4% de la partida d'educació), però finalment la liquidació final ens ha deixat un augment del 12,7% sobre el pressupost inicial.⁵

5. Segons dades elaborades pel Centre Delàs d'Estudis per la Pau a partir dels Pressupostos Generals de l'Estat.

“Assegurar la pròpia seguretat amb fortalesa i decisió” no es refereix a altra cosa que a l’augment de la militarització de l’Estat

En aquest context, la directiva proposa una sèrie de línies a seguir per a la política de defensa i que es centren, sobretot, en la idea d’assegurar una Espanya forta que pugui fer front no només a les “amenaces no compartides” sinó que tingui també capacitat per mantenir una certa influència a nivell internacional. Malgrat la directiva no amaga la seva intenció d’acostar-se cada cop més a l’estructura de la OTAN, també ressalta la importància de participar dels mecanismes de la UE; estratègies, ambdues, dirigides a aconseguir ampliar el paraigua d’aquestes organitzacions per tal que incloguin les necessitats de seguretat espanyoles. En aquest sentit, la directiva proposa clarament la participació de les FAS en qualsevol iniciativa d’aquestes institucions supranacionals dirigida a reforçar la seva unitat per tal d’evidenciar la predisposició espanyola de mantenir-se en aquestes esferes.

Quan la directiva planteja que la principal aportació espanyola a la seguretat mundial és la d’assegurar la pròpia seguretat amb fortalesa i decisió, no es refereix a altra cosa que a l’augment de la militarització de l’Estat, un objectiu sempre present en els documents elaborats pels successius governs populars.

Altres directrius que proposa la DDN amb l’objectiu d’abastar la capacitat de dissuasió són: gestionar de forma integral la ciberseguretat i coordinar una comunitat d’intel·ligència que serveixi als interessos estratègics de la defensa. Tanmateix, a la directiva, no es detalla cap estratègia dirigida a desenvolupar aquestes directrius, pel que s’haurà d’esperar a veure les propostes d’altres documents més específics.

Finalment, el document assenyalava dos aspectes no lligats pròpiament a les FAS però que es descriuen de suma importància en qualsevol directiva de defensa: la indústria d’armament i la cultura de defensa.

Pel que fa a la segona d’aquestes qüestions, la DDN marca com a prioritat el desenvolupament d’una “comunicació estratègica de la defensa” que posarà l’accent en la necessitat de la participació ciutadana en la defensa d’Espanya. S’aposta, doncs, per una militarització de la societat en un context de progressiu qüestionament de la despesa militar.

Així mateix, el negoci de les armes apareix a la DDN com un aspecte cabdal en l’estructura de la defensa espanyola. D’una banda, s’assenyala la importància de la indústria d’armament com a subministradora de les necessitats de les FAS, mentre que de l’altra s’adquireix el compromís d’acompanyar a les empreses espanyoles d’armament en els mercats internacionals en el context de crisi econòmica.

El govern espanyol adquireix el compromís d’acompanyar a les empreses espanyoles d’armament en els mercats internacionals

2.2 UNA NOVA ESTRATÈGIA DE SEGURETAT NACIONAL

El maig de 2013, el govern de Mariano Rajoy aprovava la seva Estratègia de Seguretat Nacional. Per poder analitzar aquesta estratègia de seguretat cal fer referència al canvi de conceptes produït a nivell internacional al llarg de la darrera dècada. El concepte de defensa es substitueix pel de seguretat, un terme molt més ampli, que inclou l’àmbit de la defensa nacional. Pren així protagonisme la concepció àmplia de la seguretat, on tots els ciutadans tenen el dret i el deure de vetllar per un entorn segur, on la col·laboració pública i privada es fa indispensable i on es planteja la seguretat com una idea de base compartida per tots els ministeris de l’Estat.

Així doncs, mentre que la defensa és exclusiva de les Forces Armades, la seguretat és assumpte de tots. Amb el canvi de conceptes qualsevol cosa que pugui suposar un perill per a la seguretat és competència de tota la població. No obstant, la seguretat tal i com es planteja, recau en la necessitat de mantenir la sobirania nacional, per la qual cosa qualsevol acció que faci perillar la seguretat de l’Estat, dins o fora les seves fronteres, legitimarà una actuació sota els paràmetres de la defensa nacional.

El concepte de defensa es substitueix pel de seguretat, un terme molt més ampli en el que s’inclou l’àmbit de la defensa nacional

L'EES 2011 plantejava de manera integral la política de Seguretat, agrupant les diferents polítiques i línies d'acció desenvolupades en els diferents àmbits ministerials, relacionant-les en un document unificat

La primera Estratègia de seguretat espanyola s'aprova l'any 2011, d'acord amb el que estableix la Política Exterior i de Seguretat Comú (PESC) de la Unió Europea. El Govern de Rodríguez Zapatero promulga l'"Estrategia Española de Seguridad: Una responsabilidad de todos" (en endavant EES 2011). En aquest document es planteja de manera integral la política de seguretat, agrupant les diferents polítiques i línies d'acció desenvolupades en els diferents àmbits ministerials, relacionant-les en un document unificat. En l'ESS 2011, que és el document base a partir del qual s'organitza la seguretat espanyola, es defineixen els punts que preocupen actualment l'Estat en temes de seguretat i defensa i el paper que té en les diferents organitzacions internacionals, així com el paper de les Forces Armades, de la societat civil i de les empreses privades (veure Quadre 1 l'Annex).

S'aposta perquè els aspectes relacionats amb la seguretat de l'Estat siguin responsabilitat de tota la ciutadania i incideix en la importància de la integració en els organismes regionals i internacionals, incidint en el fet que no hi ha pràcticament diferència entre seguretat interna i externa.

L'ESN 2013 aporta poques idees noves

Posteriorment, l'any 2013 s'aprova l'"Estrategia de Seguridad Nacional: Un proyecto compartido" (en endavant ESN 2013) que sota la pretensió de ser una revisió de l'anterior i una adaptació als canvis en la seguretat, es tracta d'un document molt similar al de 2011 que aporta poques idees noves, tot i que la presentació és més clara i els continguts més sintètics (veure Quadre 2 de l'Annex). La part exclusivament de la defensa, utilitzant les Forces Armades, és només el primer punt de les dotze línies d'acció estratègica. En cap dels onze punts restants es preveu explícitament la utilització de les Forces Armades.

En l'EES 2011, d'altra banda, s'inclouien les Forces Armades al primer punt –que s'anomenava Conflictes Armats enlloc de Defensa Nacional– i també a l'àmbit de emergències i catàstrofes, on s'introduïa la Unitat Militar d'Emergències (UME). No obstant, l'UME no queda reflectida en l'apartat d'emergències i catàstrofes de l'ESN 2013. També cal destacar la inclusió de dos àmbits nous: l'espionatge –que en l'EES 2011 era un punt dins les ciberamenaces– i la seguretat marítima, així com la creixent importància de l'àmbit de la ciberseguretat.

Aquesta nova Estratègia transmet una falsa sensació de desmilitarització de l'àmbit de la seguretat, essent evident que tots els potencials riscos i amenaces detallats, en el moment que possessin en perill la Seguretat de l'Estat, constituïrien un motiu perquè actuessin les Forces Armades: en el moment que la seguretat falla, entra en joc la necessitat de defensa, i el braç executor de la Defensa Nacional són les Forces Armades.

El que es planteja en aquests documents és una seguretat que està al servei de l'Estat de forma gairebé exclusiva. Des d'aquesta òptica l'Estat, que hauria de ser un mitjà per aconseguir la seguretat de les persones, acaba essent el receptor principal d'aquesta seguretat, i d'aquesta manera entren en confusió els mitjans amb els fins.

En ambdós documents també es confonen els riscos amb les amenaces, i s'hi inclouen també actors internacionals i la influència dels factors de risc, tot en un mateix sac. És a dir, hi ha una barreja de termes que no es defineixen i que poden induir a interpretacions diverses del document. D'altra banda, la majoria dels riscos i amenaces es justifiquen i relacionen entre sí, de manera que en realitat es podrien reduir els 12 punts en bastants menys, si no fos que d'aquesta manera el document quedaria bastant més reduït.

L'Estat, de ser un mitjà per aconseguir la seguretat de les persones, acaba essent el receptor principal d'aquesta seguretat

Hauria d'incloure, però, altres aspectes de la seguretat que contemplessin les necessitats de la població més enllà de les de l'Estat. Per què no apostar per una seguretat al servei de les persones? Una seguretat que vagi més enllà dels interessos estatals, una seguretat més global. Aquesta és l'aposta de la Seguretat Humana.

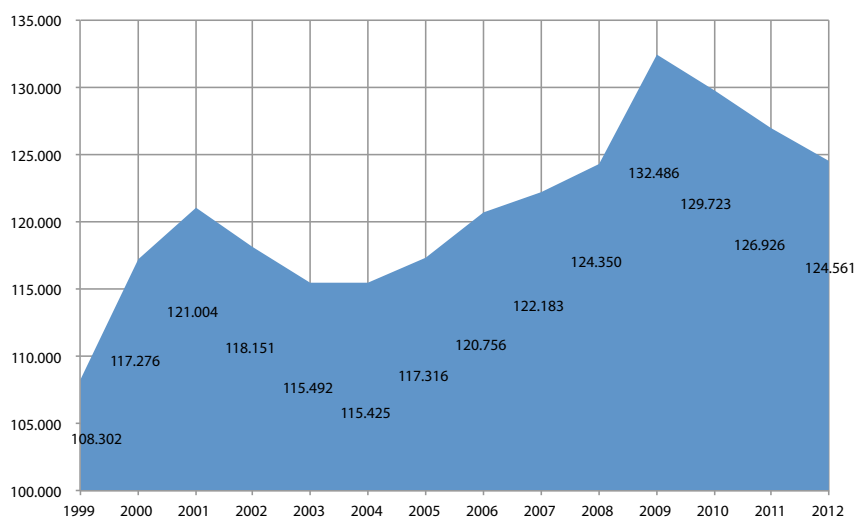
3. FORCES ARMADES

3.1 UNA REDUCCIÓ INSUFICIENT DELS EFECTIUS

La crisi no ha portat a un canvi sobre el model d'exèrcit ni a una reducció significativa dels seus efectius. El darrer debat sobre el model d'exèrcit i de defensa es va fer per darrera vegada, i molt tímidament, amb el Dictamen de 1998 que va iniciar la professionalització de les Forces Armades, professionalització que va venir forçada per la necessitat d'acabar amb un servei militar obligatori completament desacreditat. Si el Dictamen de 1998 per a la professionalització va establir un model amb un màxim de 170.000 efectius, xifra molt propera als 180.000 efectius aprovats el 1991 en plena defensa del reclutament obligatori, la llei de carrera militar de 2007 va rebaixar el nombre teòric a 140.000 efectius, per ajustar-se a la realitat que imposaven les extraordinàries dificultats del reclutament (veure Taula 1 de l'Annex). L'Estat espanyol ha anat mantenint, no obstant, l'ambició de tenir unes Forces Armades sobredimensionades, malgrat la continuïtat en les dificultats de reclutament de tropa professional. Dificultats que continuen persistint però amb la diferència de que ara les dificultats no es centren en la manca d'aspirants a soldats i mariners professionals com va passar fins a l'inici de l'actual crisi econòmica, sinó en la manca dels recursos pressupostaris necessaris per a contractar-los sota els efectes de la mateixa crisi econòmica que ha obligat a retallar tot restringint les places que es poden oferir (veure Gràfic 1 de l'Annex).

En els gràfics 1 i 2 es pot veure que la baixada d'efectius experimentada des del punt màxim de l'any 2009 es correspon, a efectes pràctics, amb la que ha experimentat la tropa professional, mantenint no obstant un volum encara superior al que tenia el 2007.

Gràfic 1. Evolució del nombre d'efectius militars (1999-2012)

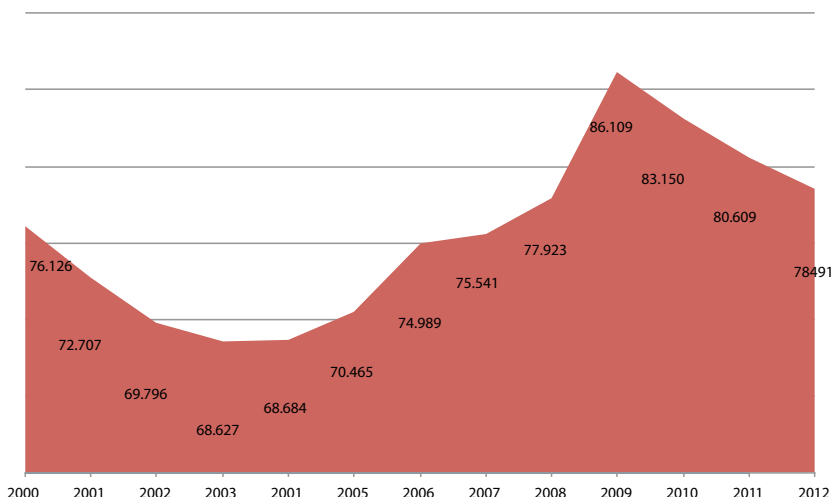

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del *Boletín Estadístico del personal al servicio de las Administraciones Públicas*

Per què no apostar per una seguretat al servei de les persones? Una seguretat que vagi més enllà dels interessos estatals, una seguretat més global?

La política militar del govern Rajoy s'ha situat al marge de les reduccions del nombre d'efectius que estant fent la majoria de socis europeus

Gràfic 2. Evolució de la tropa professional espanyola (2000-2012)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Defensa espanyol

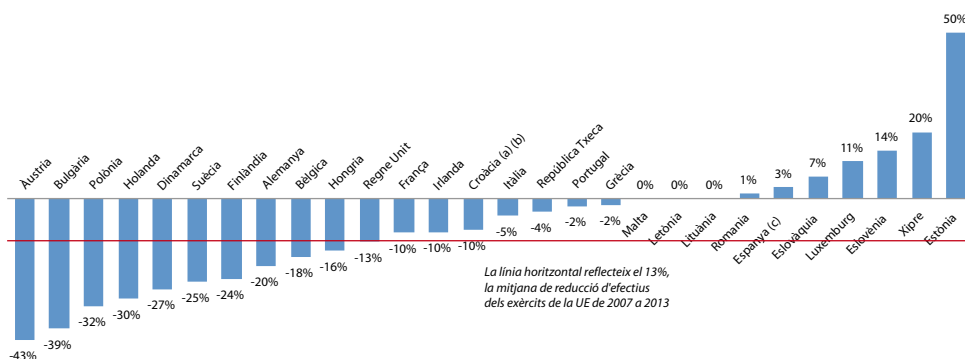
La política militar del govern Rajoy s'ha situat al marge de les reduccions del nombre d'efectius que estant fent la majoria de socis europeus, reduccions que complementen la dinàmica de professionalització dels exèrcits dels darrers anys (veure Taula 4 de l'Annex). Alemanya va anunciar la professionalització dels seus exèrcits reduint el nombre d'efectius, passant de 252.000 a 185.000 soldats, Regne Unit retallarà en 20.000 efectius les seves tropes, França va anunciar el 2009 la supressió de 54.000 i Itàlia s'ha fixat una reducció de 33.000 fins l'any 2024.

De 2007 a 2013 l'UE va reduir un 13% el seus exèrcits, i els països de l'OTAN un 5%, mentre Espanya encara tenia un 3% més d'efectius

Si entre els anys 2007 i 2013, 18 països de la Unió Europea van reduir el volum dels seus exèrcits, i d'ells 14 en percentatges iguals o fins i tot força superiors al 10%, i 3 més (Malta, Letònia i Lituània) els van mantenir iguals, i els exèrcits de la UE en conjunt van reduir els seus efectius en un 13% i els de l'OTAN un 5%; l'Estat espanyol es mantenia al marge d'aquesta tendència i el 2013 encara tenia un 3% més d'efectius que el 2007 malgrat haver iniciat el 2009 una petita reducció obligat per la crisi pressupostària (veure Taula 5 de l'Annex).

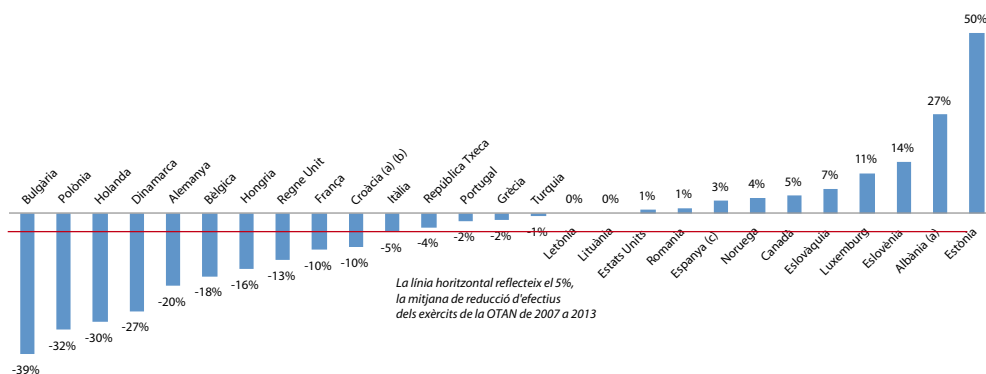
En els gràfics 3 i 4 es pot observar com l'Estat espanyol s'allunya de la mitjana de reducció dels efectius militars a la Unió Europea i a l'OTAN.

Gràfic 3. Variació d'efectius del exèrcits de la UE de 2007 a 2013

Fonts: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IISS (2007 i 2013) i del Ministeri de Defensa espanyol

Gràfic 4. Variació d'efectius del exèrcits de la OTAN de 2007 a 2013

Fonts: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IISS (2007 i 2013) i del Ministeri de Defensa espanyol

La resistència a abordar una reducció significativa de les Forces Armades espanyoles està portant a una manca d'operativitat de les mateixes. La darrera transformació de les Forces Armades va ser la materialitzada en el RD 416/2006 sobre desplegament de la força⁶, i no va ser una disminució de la força, sinó una reducció del nombre de les unitats militars, donat que moltes d'elles només existien sobre el paper ja que no tenien una operativitat real, doncs moltes mai arribaven a superar el 25% dels seus efectius teòrics. Però ara, els problemes de l'exèrcit no venen de la manca d'efectius sinó dels ajustos pressupostaris de Defensa que s'han aplicat sobre allò que més pot afectar la seva operativitat: entrenament, combustible o municions, fet que fa que només un 10% de l'exèrcit estigui actualment en disposició de combatre.

Aquestes deficiències s'han intentat suplir, d'una banda, tot aprofitant els fons, al marge del pressupost de Defensa, destinats a les missions a l'exterior per poder entrenar i equipar les unitats que hi són destinades, i de l'altra amb una tímida reestructuració de les brigades militars. Aquestes han passat de deu brigades especialitzades (mecanitzada, paracaigudista o d'alta muntanya) a vuit Brigades Orgàniques Polivalents (BOP), però que no ha significat una reducció d'efectius, sinó únicament una reassignació orgànica de les unitats que les conformaven per tal de poder disposar d'un esquema de brigades militars que puguin ser relllevades entre sí.

3.2 EL DIFÍCIL ENCAIX DE LA DONA A LES FORCES ARMADES ESPANYOLES

Tradicionalment la guerra i la vida militar a les societats occidentals s'ha considerat un afer pròpiament masculí, mentre que la dona ha quedat relegada al treball domèstic i reproductiu.

Malgrat ja han passat 25 anys des de la incorporació de les dones a l'exèrcit espanyol, la seva introducció està sent lenta i difícil. L'estratègia de col·locar una dona com a ministra de defensa a l'època Zapatero segurament ha contribuït a feminitzar la visió que la societat té d'aquesta institució, però les xifres ens mostren com la paritat de gènere encara queda molt lluny de la realitat a les Forces Armades. A l'abril de 2013, 15.136 dones integraven les Forces Armades, el que suposava només el 12,3% del total d'efectius, cosa que confirma un estancament de la incorporació de la dona a l'exèrcit. Per altra banda, tot i que en nombres absoluts l'Exèrcit de Terra és el que compta amb més dones a les seves files, són

6. Reial Decret 416/2006, d'11 d'abril, pel qual s'estableix l'organització i el desplegament de la Força de l'Exèrcit de Terra, de la Armada i de l'Exèrcit de l'Aire, així com de la Unitat Militar d'Emergències.

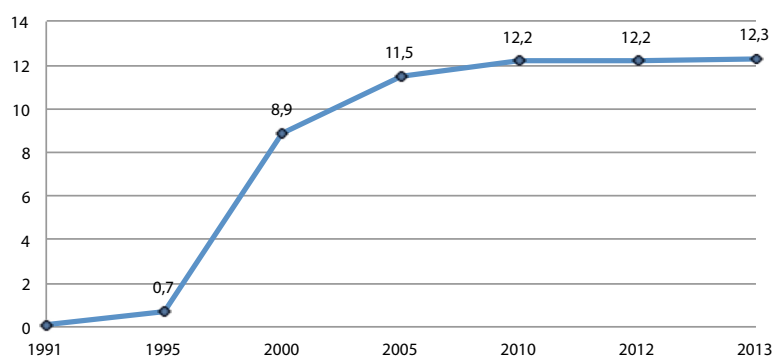
La reducció del nombre de Brigades no ha significat una reducció dels efectius

Malgrat els 25 anys de la incorporació de les dones a l'exèrcit espanyol, la seva introducció està sent lenta i difícil

Són els cossos comuns els que s'han vist més feminitzats

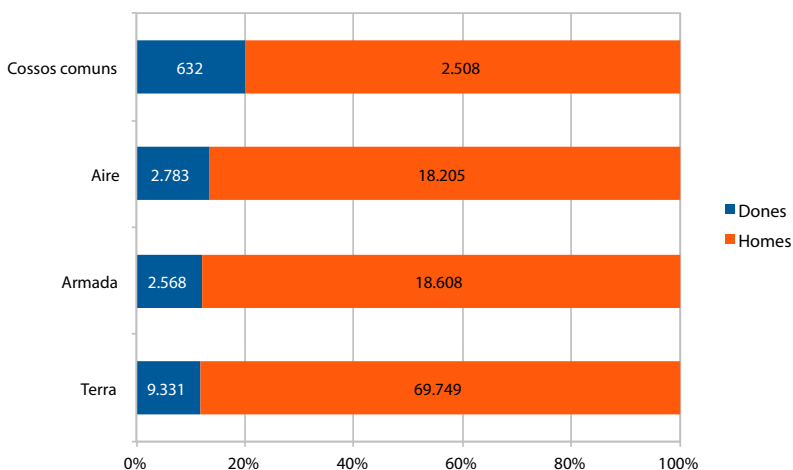
els cossos comuns els que percentualment s'han vist més feminitzats arribant les dones a representar més del 20% dels efectius.⁷

Gràfic 5. Evolució de la presència de les dones a les Forces Armades espanyoles (1991-2013)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori de la Dona a les Forces Armades.

Gràfic 6. Total dones i homes als exèrcits i cossos comuns (2012)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Observatori de la Dona a les Forces Armades.

Aquesta incorporació de les dones a les Forces Armades encara no ha arribat als càrrecs superiors de la jerarquia militar: entre els efectius de tropa les dones suposen un 16,9% del total, mentre que entre oficials i suboficials només són el 7,3% i el 3,2% respectivament. Malgrat la baixa representació amb que compten en les esferes més altes, s'ha de reconèixer que als últims anys ha augmentat el percentatge de dones que han aconseguit la categoria d'oficial i actualment suposen un 7,3% del total.

Tanmateix, en les graduacions més elevades les dones no hi tenen representació. La seva presència augmenta de forma inversament proporcional a la graduació.

7. Consulteu la Taula 9 de l'Annex per conèixer la distribució de dones per categories d'oficials als tres exèrcits.

Taula 1. Dones a les categories professionals (2012)

Categories	Percentatge de dones sobre el total
Oficials	7,30%
Suboficials	3,20%
Tropa i marineria	16,90%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Defensa espanyol

La incorporació de la dona a l'exèrcit ha requerit de nombroses modificacions a nivell d'infraestructures (uniformes, espais de descans i intimitat separats, adaptació de la instrucció...), però també legislatives per tal de protegir la llibertat sexual. En aquest sentit, l'any 2005 es va crear l'Observatori de la Dona a les Forces Armades (que posteriorment va passar a denominar-se Observatori Militar per a la Igualtat) amb la intenció d'afavorir la integració de la dona a les Forces Armades, però en tots aquests anys simplement s'ha dedicat a publicar estadístiques sobre la presència de la dona a les FAS i, en canvi, no ha fet públic cap estudi sobre els problemes de les dones a l'exèrcit.

També s'han fet passes endavant en la sanció de faltes i delictes de caràcter sexual. El govern de Rajoy ha mostrat en diverses ocasions la seva voluntat de reforçar la penalització dels delictes sexuals a les Forces Armades, en canvi, però, no ha destinat gaires esforços a prevenir aquestes situacions de conflictitat. La plena integració de la dona, doncs, continua exposada a un règim militar que no s'ha acabat d'adaptar als nous temps pel que fa a la igualtat de gènere.

La integració de la dona continua exposada a un règim militar que no s'ha acabat d'adaptar als nous temps pel que fa a la igualtat de gènere

No podem conèixer les xifres exactes de situacions d'assetjament sexual, abús d'autoritat i tracte denigrant a dones, primerament perquè és difícil que les dones que es troben en aquestes situacions ho acabin denunciant (malgrat els esforços que fa el Govern per assegurar que les víctimes de violència sexual disposen de mecanismes per a denunciar i obtenir justícia), però també per la manca de transparència que guarden les Forces Armades pel que fa a denúncies internes. Del que sí tenim constància és que en la darrera dècada s'han tramitat 62 queixes per assetjament sexual a dones i s'han imposat 25 condemnes per abús d'autoritat o tracte denigrant, segons assegurava el propi Govern el juliol de 2013 (veure Quadre 3 de l'Annex). Per altra banda, sabem que des del 2010 la Fiscalia ha intervingut en 86 procediments o diligències per aquest delictes.

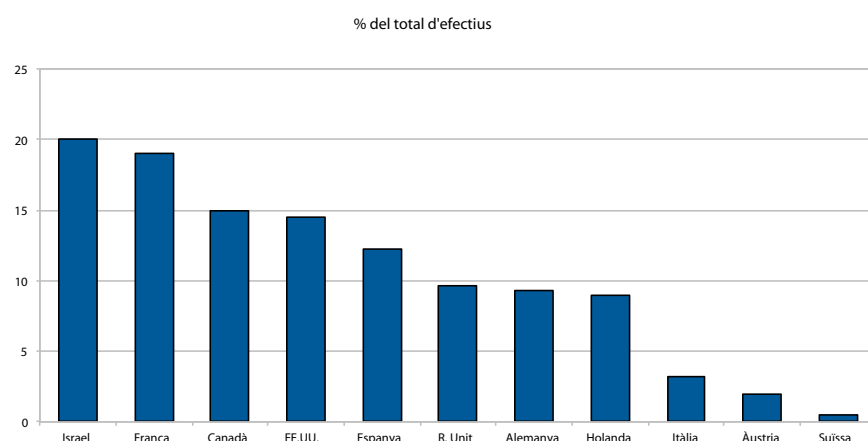
A principis de 2014 el Consell de Ministres va aprovar un projecte de llei d'un nou Codi Penal Militar que s'espera que contempli figures delictives que s'ajustin a la realitat actual de les Forces Armades, però de moment, l'actual Codi Penal Militar només preveu el delictes d'abús d'autoritat per a totes aquelles actuacions que impliquin l'ús de qualsevol tipus de superioritat per tal de causar un mal a una altra persona. El que això ha implicat fins a dia d'avui és que una situació d'assetjament sexual quedava assimilada a altres delictes de caràcter no sexual.

La incorporació de les dones a les Forces Armades espanyoles, per altra banda, no és un procés aliè a la resta dels països occidentals, però sí que hi ha una certa disparitat en la feminització dels exèrcits dels diferents països. En general, però, podem dir que són els estats més militaritzats els que compten amb una major proporció de dones a les seves files.

En la darrera dècada s'han tramitat 62 queixes per assetjament sexual a dones i s'han imposat 25 condemnes per abús d'autoritat o tracte denigrant

En l'últim any cinc representants d'associacions militars han patit arrestos disciplinaris per defensar els seus drets professionals

Gràfic 7. Dones als exèrcits de diferents països

Font: Català (2013)

3.3 NOVES LLEIS PER MANTENIR LA DISCIPLINA INTERNA

En el terreny legislatiu la Directiva de Política de Defensa de desembre de 2012 anunciava canvis legislatius que s'abordarien amb un projecte de Llei que recolliria les bases de l'organització militar i el desenvolupament de les Lleis de Carrera Militar i de Drets i Deures dels Membres de les Forces Armades. Al moment de redactar aquest informe només ha operat, i amb un considerable retard, la posada en funcionament del Consell de Personal de les Forces Armades i de l'Observatori de la Vida Militar que ordenava la Llei de Drets i Deures dels Militars. No ha presentat cap projecte de Llei sobre Carrera Militar. Està en tramitació a les Corts un projecte de Llei de Règim Disciplinari Militar, i el 31 de gener del 2014 el Consell de Ministres va aprovar un projecte de Llei de Codi Penal Militar.

El govern, com una plena declaració d'intencions, presentava el projecte de nou Règim Disciplinari Militar després d'imposar una sanció d'un mes i un dia de privació de llibertat a Jorge Bravo, líder de l'AUME (Associació Unificada de Militars Espanyols).⁸ De la mateixa manera, tampoc es pot passar per alt que en l'últim any cinc representants d'associacions militars han patit arrestos disciplinaris per defensar els seus drets professionals. I que dos d'ells, a més, formen part del recentment creat Consell de Personal de les Forces Armades, mentre s'han deixat sense sanció declaracions intervencionistes com la del General Juan Antonio Chicharro, el menyspreu cap al president de la Generalitat i la llengua catalana del general Ángel Luis Pontijas, director de la revista Ejército, igualment el Ministeri de Defensa va exonerar de qualsevol responsabilitat disciplinària els elogis de la guerra i el franquisme i les reiterades declaracions contra la Constitució del tinent coronel i jutge militar Miguel Ayuso.

El nou règim disciplinari en tramitació manté la sanció d'arrest per als militars sense una tutela judicial efectiva, vulnerant d'aquesta manera el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals. Per poder aplicar les diferents lleis de règim disciplinari militar que s'han succeït, i impedir que la pèrdua de llibertat per faltes administratives a l'exèrcit es pogués recórrer al Tribunal d'Estrasburg l'Estat espanyol, des de la seva ratificació el 1979, ha hagut de mantenir la reserva als articles 5 i 6 del Conveni Europeu dels Drets Humans.

El projecte de Règim Disciplinari manté la sanció d'arrest per als militars sense una tutela judicial efectiva, vulnerant el Conveni Europeu dels Drets Humans

8. Per declarar que abans de retallar el sou dels militars, s'hauria d'estalviar en "despeses supèrflues de les Forces Armades, com festes, celebració d'aniversaris, jures de bandera amb població civil, ús racionals de vehicles oficials, vins [o] lliurament de premis". Font: "Defensa niega a un juez civil el expediente disciplinario abierto al líder de AUME", *El País*, 7/04/2013.

Què fa tan diferent a l'exèrcit espanyol que no pot respectar els drets humans dels seus membres?

Cal destacar que només 10 països del 47 països firmants del conveni han establert reserves a aquests articles per poder privar de llibertat sense tutela judicial al personal de les Forces Armades. Aquests països són Armènia, Azerbaidjan, Moldàvia, Rússia i Ucraïna, d'una banda, als que dels vint-i-vuit països pertanyents a la Unió Europea s'hi uneixen, a més de l'Estat espanyol, només França, Portugal, la República Txeca i Eslovàquia. De fet això significa que els altres 37 països signataris no necessiten d'una mesura tan extrema per mantenir la disciplina dels seus exèrcits i, llavors, la pregunta és què fa tan diferent a l'exèrcit espanyol que no pot respectar els drets humans dels seus membres.

Els 28.000 arrests disciplinaris en els darrers cinc anys i mig, 4.752 el 2012 i 2.808 els primers sis mesos del 2013, tots ells sense cap tutela judicial efectiva a la que els sancionats puguin acollir-se per defensar els seus drets front a l'arbitrarietat, donen idea de la dimensió de la mesura i que aquesta no és un fet marginal.

Taula 2: Sancions d'arrest (2008-2013)

2008	2009	2010	2011	2012	2013*
6.754	5.463	4.603	3.562	4.752	2.808

De les quals		
	Lleus	25.917
	Greus	2.001
	Extraordinàries	28

*Dades fins el 30/06/2013

Font: Congreso de los Diputados

L'Estat espanyol ha de renunciar a les reserves al Conveni Europeu dels Drets Humans i complir-lo plenament, perquè la vida militar no pot construir-se en la vulneració dels drets humans i la dignitat de les persones, ja que això en condiona les finalitats de les Forces Armades tot afectant, d'aquesta manera, al conjunt de la societat.

A finals de gener de 2014, el govern ha aprovat un nou Codi Penal Militar que manté la línia regressiva manifestada en el règim disciplinari. El projecte, tot i que té algun petit avenç, com és la definició dels delictes per assetjament sexual i l'assetjament moral a les Forces Armades, té un caràcter regressiu i amplia l'àmbit de competència de la jurisdicció militar trencant les tendències anteriors.

Inicialment el govern va voler ressuscitar el concepte de l'obediència deguda tot eximint als militars de responsabilitat penal en cometre un delicte en compliment d'ordres rebudes. El concepte d'obediència deguda, de trist record, és al que es van acollir les lleis de punt final per eximir de responsabilitat els militars implicats en les greus violacions dels drets humans a les dictadures militars llatinoamericanes. concepte que està plenament rebutjat pel Dret Internacional Humanitari. Aquest intent del govern cal posar-lo en relació amb el nou règim disciplinari comentat abans en que tot indica que es busca reforçar la disciplina autoritària i que els ciutadans d'uniforme acatin una obediència cega, sense tenir la capacitat real de desobeir ordres que comportin l'execució de delictes. Finalment el govern ha retirat l'eximent d'obediència deguda del nou codi penal.

El nou codi penal militar substitueix el concepte de "en temps de guerra" com a agreujant per a determinats delictes, per l'expressió "en situació de conflicte armat". Tal com ha senyalat el Consell General del Poder Judicial, cal definir els límits d'aquesta situació, quines són les condicions que el defineixen i qui té la potestat per declarar que s'està en situació de conflicte armat, donat que la seva indefinició pot portar l'agreujament de molts delictes o que fins i tot els tribunals militars puguin jutjar civils.

El projecte de nou Codi Penal Militar té un caràcter regressiu i amplia l'àmbit de competència de la jurisdicció militar

El nou codi penal militar substitueix el concepte de "en temps de guerra" com a agreujant per a determinats delictes, per l'expressió "en situació de conflicte armat"; que pot permetre a la jurisdicció militar jutjar civils

El projecte tornar a militaritzar la Guardia Civil en convertir el seu sotmetiment als tribunals militars en la norma

El projecte torna a militaritzar la Guardia Civil en convertir el seu sotmetiment als tribunals militars en la norma. La reforma de 2007 va limitar la competència dels tribunals militars sobre la Guàrdia Civil només en temps de guerra, en l'estat de setge, en missions militars o quan el personal estigués integrat en unitats militars. El nou projecte tornar a donar un pas enrere tot consolidant la disciplina militar en un cos policial que hauria de desmilitaritzar-se i ser exclusivament civil.

Recupera també per a la jurisdicció militar delictes ordinaris comesos per militars regulats al codi penal com el robatori o el furt que van més enllà de l'estrictament àmbit militar, donant la potestat a la jurisdicció militar de jutjar-los si així ho considera.

El que el projecte no toca en absolut és la vigència de la jurisdicció militar. La justícia militar no ha perdut el caràcter de jurisdicció especial. Està formada exclusivament per personal militar, depenent del Ministeri de Defensa, excepte en la Sala Militar del Tribunal Suprem, únic espai on pot haver-hi jutges ordinaris. Això permet que la ideologia militar o corporativista influèncii les decisions jurídiques, restant imparcialitat. Però també que el govern o el Ministeri de Defensa puguin actuar contra els jutges que discrepin dels seus punts de vista. Els jutges militars no són independents perquè a efectes de selecció, formació, retribucions, incompatibilitats, ascensos, trasllats, cessaments, sancions i promoció, és a dir, en el seu estatus professional, són simples funcionaris del Ministeri de la Defensa. Els jutges militars queden sotmesos a disciplina militar i, en relació a la seva designació i nomenament, requereixen la intervenció de l'Administració i de l'Exèrcit i són per tant plenament influenciables tan per l'administració com per comandaments de superior grau jeràrquic com va ser el cas de la jutgessa militar, amb el grau de capitana, que investigava un cas de corrupció a la Base Aèria de Getafe i es va veure afectada per un expedient disciplinari promogut pel coronel en cap de la unitat investigada.

El fet militar no justifica que els militars es jutgin a si mateixos

El fet militar no justifica de cap de les maneres que els militars es jutgin a si mateixos, situant-se en una mena d'espai d'autonomia militar, i menys que els jutges militars, tots oficials militars, estiguin sotmesos a la disciplina militar en mans de l'Administració militar i del govern.

Cal, per tant, l'abolició de la jurisdicció militar, tot traspasant les seves funcions en temps de pau, a la jurisdicció ordinària, corresponent per tant la seva aplicació a jutges ordinaris sotmesos al Consell General del Poder Judicial en lloc del Ministeri de Defensa.

3.4 COMENÇA A APLICAR-SE LA LLEI DEL DRETS I ELS DEURES DELS MILITARS

En aquesta legislatura han començat a entrar en funcionament els dos òrgans que ordenava crear la *Llei Orgànica 9/2011, dels Drets i Deures dels membres de les Forces Armades*: El Consell de Personal de les Forces Armades i l'Observatori de la Vida Militar, al mateix temps que aquesta llei sancionava l'ineludible realitat de l'associacionisme militar.

Associacionisme militar

Els diferents governs sempre han trigat en reconèixer de manera efectiva els drets que els tribunals o les lleis han reconegut als militars. Van caldre 10 anys, des de la sentència del Tribunal Constitucional de novembre de 2001, que reconeixia el dret dels militars a associar-se per defensar els seus interessos econòmics, socials o professionals, perquè finalment la Llei de Drets i Deures del Militars en regulés el seu exercici.

Els diferents governs sempre han trigat en reconèixer els drets que els tribunals o les lleis han reconegut als militars

La Constitució de 1978, a diferència de molts països del nostre entorn, no va reconèixer per als militars el dret de sindicació, el dret de vaga o el dret d'interposar denúncies col·lectives; drets de ciutadania dels quals, encara avui en dia, n'estan privats. Malgrat les Forces Armades han passat a ser completament professionals, i representen una imatge de que aquesta és una professió més als servei de l'Estat i dels ciutadans, els militars, com a treballadors, no tenen els mateixos drets que la resta de ciutadans.

El fet de no poder syndicar-se ha estat sempre un impediment a l'hora de tractar els temes propis de la professió, poder debatre sobre les pròpies necessitats, drets i deures. Però també permet que la institució es mantingui hermètica i resistent als canvis i, per tant, arcaica i reticent a aplicar certs valors democràtics, com el dret a vaga, a syndicar-se o a presentar queixes col·lectives.

L'associacionisme militar ha avançat per l'impuls dels seus membres, ja sigui als tribunals o en la mobilització ciutadana. El novembre de 2001 el Tribunal Constitucional va haver d'aclarir que el que prohibia la Constitució era el dret de vaga o el de sindicació, però que això no implicava que una associació pel fet de defensar els interessos econòmics, socials i professionals dels seus associats es convertís en un sindicat. La sentència del Tribunal Constitucional va donar pas a la legalització i reconeixement de les diverses associacions militars.

La *Llei Orgànica 9/2011, dels Drets i Deures dels membres de les Forces Armades* ha regulat l'associacionisme militar. Legalment, les associacions professionals tenen interlocució directa amb el Ministeri de Defensa a través del Consell de Personal, que s'encarrega de vetllar pels interessos professionals, econòmics i socials dels membres de les Forces Armades. Les associacions, per tant, dins el Consell de Personal, poden intervenir en els temes relacionats amb la professió militar, però no poden interferir en les decisions de política de seguretat i defensa.

Actualment, les associacions professionals que consten al Registre d'Associacions Professionals de membres de les Forces Armades (RAPFAS) són: Asociación Profesional de Suboficiales de las Fuerzas Armadas (ASFASPRO), Asociación Unificada de Militares Españoles (AUME), Asociación de Tropa y Marinería Española (ATME), Asociación de Militares de Tropa y Marinería (AMTM), Asociación Unificada de Militares Profesionales Españoles (AUMPE), Asociación de Militares de Complemento de las Fuerzas Armadas (AMCOFAS), l'Asociación de Militares de Ourense (AMO) i l'Asociación de Militares de Tropa (UMT).

A nivell estatal, la Federación de Asociaciones Militares de España (FAME) s'encarrega de ser una plataforma que aglutina les diferents associacions. A nivell europeu, per exemple, la AUME forma part de l'EUROMIL i del *Forum of Mediterranean Military Associations* (FMMA).

Consell de Personal de les Forces Armades

Després del fracàs dels Consells Assessors de Personal que va establir la *Llei de Règim de personal de les Forces Armades* de 1999, format per membres escollits per sorteig i amb una composició que privilegiava els quadres de comandament, el 2011 la Llei de drets i deures dels militars creava el Consell de Personal de les Forces Armades, que donava entrada a les associacions militars en funció de la seva representativitat autodeclarada en base al nombre d'associats, per evitar processos electorals o similars.

El Consell de Personal de les Forces Armades (COPERFAS), regulat pel Real Decret 9/2012, de 8 de juny, es va constituir el 29 d'octubre de 2012. El Consell de Personal és un òrgan paritari entre el Ministeri de Defensa i els representants de les associacions professionals militars que té per objectiu la participació de les associacions professionals en tot allò que fa referència al règim de personal,

La Constitució de 1978 no va reconèixer per als militars, a diferència de molts països del nostre entorn, el dret de sindicació

La sentència del Tribunal Constitucional de 2001 va permetre la legalització de les associacions militars

El Consell de Personal té per objectiu la participació de les associacions professionals en pel que fa al règim de personal, les condicions de vida i de treball de les unitats i l'exercici dels drets i llibertats dels militars

**Dos representants als
Consell per AUME i AMTM,
van ser arrestats per fer
declaracions públiques
defensant els drets
professionals**

**L'Observatori respon a la
necessitat de que hi hagi
mecanismes vigilància de
la societat per a que la vida
militar es desenvolupi en el
respecte i la dignitat de la
persona**

**La violència interna a les
Forces Armades persisteix**

les condicions de vida i de treball de les unitats i l'exercici dels drets i llibertats dels militars.

El 29 d'octubre de 2012 es celebrà la reunió constitutiva del COPERFAS. Actualment formen part del Consell per part de les associacions professionals representants de ASFASPRO, de l'ATME, d'AUME i de l'AMTM. El 2013 el sotstinent Jorge Bravo i el caporal Antonio Martínez Cáneas, representants als Consell per les dues darreres associacions esmentades, van ser arrestats per fer declaracions públiques defensant els drets professionals.

L'Observatori de la Vida Militar

La Llei de Defensa Nacional de 2005 mandatava el govern perquè, en un termini de tres mesos des de la seva entrada en vigor, presentés un projecte de llei reguladora dels drets fonamentals dels drets dels militars professionals, que havia d'incloure la creació de l'Observatori de la vida militar. No va ser fins 6 anys més tard que s'aprovava la Llei de Drets i Deures dels Militars que el regulava, i encara caldria esperar dos anys més per a què es constituís.

El desembre de 2013 es celebrà la primera reunió de l'Observatori de la Vida Militar. Aquest observatori neix de la proposta que Justícia i Pau, conjuntament amb 25 ONG catalanes va fer durant la redacció de la Llei de Defensa Nacional, que recollia una de les principals conclusions del treball de Informació per a la Defensa dels Soldats, organització catalana que en els temps finals del servei militar obligatori defensava els joves que es veien obligats a fer-lo. L'Observatori respon a la necessitat de que hi hagi mecanismes de prevenció i vigilància de la societat per a que la vida militar es desenvolupi en el respecte i la dignitat de la persona.

Aquests petits però importants avenços, no s'han donat per iniciativa o voluntat de governs o de la cúpula militar, sinó per la pressió social, així com per la presència cada dia més activa d'associacions professionals de militars, associacions que no busquen privilegis o una incidència política sinó senzillament ser tractats com a ciutadans normals, i no com a carn de canó d'obediència cega. I és així com la llei ha pogut avançar, encara que no d'una manera plena, en el reconeixement dels drets ciutadans de les persones d'uniforme, que s'hagi reconegut l'associacionisme militar com instrument legítim per a la defensa dels seus interessos professionals, econòmics i socials o, també, que s'hagi creat el Consell de Personal de les Forces Armades, com a òrgan de participació. Camí que no està exempt de dificultats com ho mostren els arrests disciplinaris de dos dels representants de les associacions militars al Consell de personal poc temps després de constituir-se.

Violència interna no oficial

No obstant aquest petits avenços la violència interna a les Forces Armades persisteix.

El sistema jeràrquic de les Forces Armades comporta una violència estructural inherent i, moltes vegades, acceptada. Aquesta estructura, a més, facilita l'aparició de situacions en què s'exerceix la violència de manera no oficial.

Molts dels conflictes personals interns, però, no es tracten perquè el mateix sistema s'encarrega de neutralitzar els individus que voldrien denunciar o bé canviar el sistema: el seguit de normatives castrenses, els valors d'abnegació, valentia, honor, respecte... serveixen per mantenir aquest *status quo*.

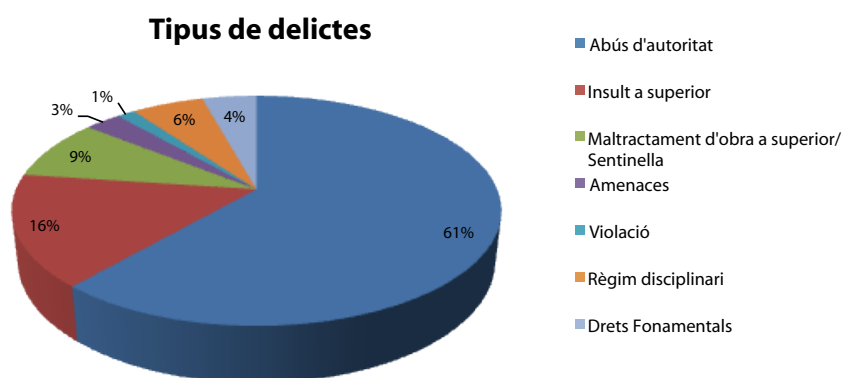
Per aquest motiu, en un sistema tan tancat com és el militar, a vegades pot ser complicat el sol fet de plantejar-se que s'està cometent un fet que sobrepassa la disciplina. És molt fina la línia que separa, per tant, la disciplina del càstig físic,

i és fàcilment manipulable la seva aparença.

No obstant, són nombrosos els casos de violència que es coneixen dins les Forces Armades. Per donar llum a aquests casos, hem buscat entre les Sentències del Tribunal Suprem dictaminades per la Sala Militar entre l'any 2009 i el 2013, ambdós inclosos (veure Taula 7 de l'Annex). La Sala Militar del Tribunal Suprem només contempla casos en que existeix una relació de jerarquia –els casos de violència entre iguals s'han de tractar per la justícia ordinària. Així doncs, com mostren els Gràfics 8 i 9, la majoria de les sentències fan referència a una extralimitació en l'exercici del comandament –abús d'autoritat–, que inclou casos d'agressió física, insults, faltes al respecte i atemptats contra la dignitat personal –vexacions, humiliacions. També hi ha delictes tipificats com maltractament d'obra –tant a inferior com a superior–, insults a superior, amenaces, violacions, delictes contra el Règim Disciplinari i atemptats contra drets fonamentals.

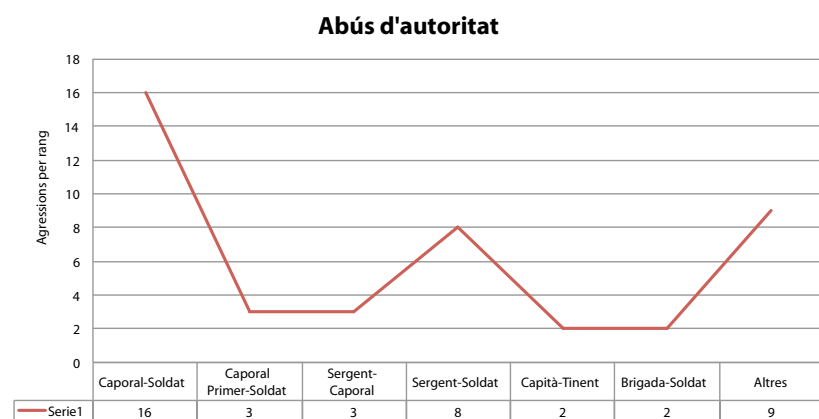
Gràfic 8. Tipus de delictes en les sentències analitzades

Font: Elaboració pròpia

Així doncs, cal tenir en compte que la informació utilitzada en aquest apartat s'ha d'emmarcar en el context de les Sentències del Tribunal Suprem que contemplen casos on hi ha diferències jeràrquiques. En aquest estudi explorem, per tant, només una de les fonts d'informació possibles, la base de dades "Aranzadi Westlaw".

Gràfic 9. Rang agressor/víctima en les sentències per abús d'autoritat analitzades

Font: Elaboració pròpia

Els fets relatats a les diferents sentències donen idea de les relacions violentes a l'interior de l'exèrcit

El paradigma imperant de la seguretat nacional es basa en la seguretat i la defensa dels estats

Hi ha un desajust important entre la percepció que té el Govern i la que té la ciutadania sobre el que és la seguretat

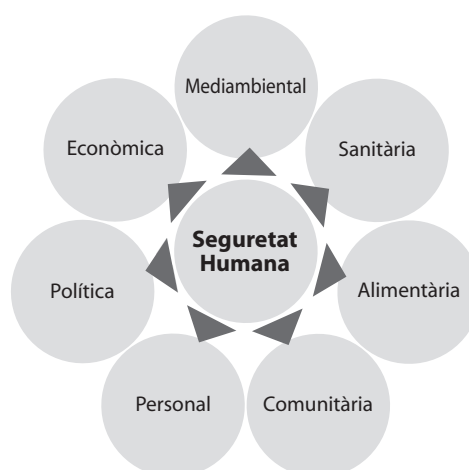
Pel que fa a l'abús d'autoritat hem analitzat un total de quaranta-tres sentències relatives a aquest delictes: 9 l'any 2013, 12 l'any 2012, 5 l'any 2011, 9 l'any 2010 i 8 l'any 2009. El major nombre de víctimes (32) se centra en el rang de soldat ras.

Els fets relatats a les diferents sentències, més enllà del delictes qualificat, poden donar una idea de les relacions violentes que poden establir-se a l'interior de l'exèrcit.

4. CAP A LA SEGURETAT DE LES PERSONES

El 1994 el Programa per al Desenvolupament Humà de les Nacions Unides (PNUD) va introduir el concepte de Seguretat Humana com a contraposició al paradigma imperant de la seguretat nacional que es basava estrictament en la seguretat i la defensa dels estats. El paradigma de la Seguretat Humana, doncs, intentava implementar una visió més integral de la seguretat des del punt de vista de les persones, garantint les llibertats i eliminant les necessitats i les pors dels ciutadans (veure Figura 1).

Figura 1. Àmbits de la Seguretat Humana segons l'Informe del PNUD de l'any 1994

L'Estat espanyol, com acabem de veure en els capítols anteriors, ha apostat sempre per la seguretat nacional, tant pel que fa a les seves polítiques de Defensa i Interior com en el paper que ha jugat en les diferents institucions internacionals, sense tenir en compte quines són les inseguretats que més preocupen als seus ciutadans.

Per posar un exemple, segons el baròmetre del mes de juliol de 2013 del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS), el que més preocupa a la població de l'Estat espanyol és: l'atur (80,9%), la corrupció i el frau (37,4%), els problemes de caire econòmic (32%), els polítics en general, partits i política (27,6%). D'altra banda, temes relacionats amb àmbits de la ESN, preocupen més aviat poc: inseguretat ciutadana (2,8%), drogues (0,3%), terrorisme i ETA (0,6%), la immigració (2,6%), els nacionalismes (0,6%) o el terrorisme internacional (0,1%), només per citar alguns dels indicadors.

Aquestes dades evidencien un desajust important entre la percepció que té el Govern i la que té la ciutadania sobre el que és la seguretat i el que no. Si és cert el que es predica, que la seguretat interna i la externa queden diluïdes, que tan important és el que passa dins les fronteres com fora a l'hora de generar seguretat, el plantejament de la seguretat es queda molt curt i desajustat a la realitat.

Hi ha una necessitat cada cop més imminent d'implementar un canvi de paradigma sobre la seguretat, tal com mostrem en el Quadre 2. Entenem que la Seguretat Humana és un repte important i un mitjà necessari per aconseguir un món segur, un món on les persones en la seva globalitat siguin el centre d'atenció i no els interessos d'uns quants, ja siguin Estats, empreses multinacionals o altres actors internacionals. Un món on no només es limiti la capacitat d'acció de les persones sinó del poder, on la democràcia recuperi el seu sentit de ser i esdevingui una realitat, i on aquest sistema polític pugui conviure amb d'altres sistemes que preservin el desenvolupament humà.

Aconseguir un món segur on les persones siguin el centre d'atenció i no els interessos d'uns quants, ja siguin Estats, empreses multinacionals o altres actors internacionals

Figura 2. Del paradigma del control a la Seguretat de les persones

Paradigma del control	Focus d'inestabilitat	Seguretat de les persones
Preparació de contingents militars Rearmamentisme	Conflictes armats	Diàleg polític, polítiques socials, desarmament.
Guerra contra el terror	Terrorisme	Diàleg polític
Vulneració de la privacitat	Ciberamenaces	Protecció de la privacitat
Control policial	Crim organitzat	Prou paradisos fiscals Lluita contra la corrupció
Austericidi Rescats bancaris	Inestabilitat econòmica i financera	Polítiques socials Rescatar les persones
Energia nuclear. Energia fòssil Espoli dels recursos	Canvi climàtic Vulnerabilitat energètica	Energies renovables Consum responsable
Cursa armamentista Antiproliferació	Militarització global	Desarmament i no proliferació
Control fronterer	Fluxos migratoris	L'emigració no és cap perill
Militarització de la resposta	Emergències i catàstrofes	Polítiques preventives Protecció civil
Militarització de l'espai marítim	Vulnerabilitat de l'espai marítim	Dret internacional Cooperació al desenvolupament

Font: Elaboració pròpia

Gran part de la feina de millora cal fer-la des de les organitzacions internacionals de les que forma part l'Estat Espanyol, ja que és allà on s'hi creen directrius que conformen part de les polítiques estatals. Els canvis s'han de produir en el sistema internacional, però motivats inevitablement a partir de les propostes de cada país. Tal com hem anat comentant al llarg de l'informe, és necessari anar a l'arrel, no als símptomes, per produir canvis reals i duradors.

L'ESN s'escriu amb dues classes de lletra: Una de petita i precisa per a les polítiques militars i de control. I una de gruixuda i borrosa per al que afecta a la seguretat de les persones

S'està parlant de com impedir que la desestructuració que el nostre consum i les nostres polítiques econòmiques generen ens sigui retornada en forma d'inseguretat

Cal un canvi de paradigma que articuli les estratègies de seguretat situant al ser humà en el centre de les polítiques públiques i internacionals

Malgrat pugui semblar que a l'Estratègia de Seguretat Nacional s'aborden molts d'aquests temes, de fet fa servir dos formats diferents de lletra. D'una banda utilitza una lletra molt petita i ben precisa per a les polítiques militars, el rearmament per dotar les capacitats militars, la participació en operacions militars a l'exterior, l'enfortiment de l'indústria militar espanyola, el programa de defensa antimíssils de l'OTAN, la protecció de les inversions a l'estranger de les empreses transnacionals espanyoles, o el control de les rutes d'aprovisionament marítimes. Però en canvi utilitza una lletra molt gruixuda i borrosa pel que afecta la seguretat de les persones i les inseguretats que en aquesta crisi econòmica ja estan patint, perquè queda bé posar-ho, amb la certesa de que no es compliran. Perquè conceptes com un hipotètic "model de creixement econòmic sostenible que minimitzi els desequilibris", o un suport a les energies renovables, no deixen de ser brindis al sol contradits dia a dia amb les polítiques que es desenvolupen. Es reforcen les mesures de control militar o policial per abordar els riscos i amenaces, ja siguin possibles conflictes armats, el terrorisme, el crim organitzat, però es defuig anar a l'arrel dels conflictes que donen peu als conflictes armats, combatre els paradisos fiscals que aixopluguen l'economia criminal i també la que formalment no ho és. S'adverteix sobre el perill de la proliferació d'armes de destrucció massiva però no es diu res de l'aliat nord-americà que obstaculitza tots els tractats de desarmament i que no ha signat tractats de limitació d'armament com el de les armes biològiques o s'ha retirat del de prohibició d'armes antimíssils balístics.

Les estratègies de seguretat nacional s'interroguen sobre els riscos i amenaces als quals enfrontar-se com a societat. Però no s'interroguen sobre quins riscos i inseguretats es generen sobre els altres. El Sud és vist com un perill, com l'origen de totes les amenaces. Es genera empobriment i subdesenvolupament al mateix temps que aquest és temut com a font de conflicte, criminalització i inestabilitat internacional. Quan es diu que la política de seguretat espanyola estarà sempre guiada per la defensa dels nostres interessos vitals i estratègics i dels nostres valors, en realitat s'està parlant de com preservar els recursos i beneficis obtinguts d'un intercanvi desigual amb el Sud, de com protegir les inversions de les empreses espanyoles a l'estranger, de com impedir que la desestructuració que el nostre consum i les nostres polítiques econòmiques generen ens sigui retornada en forma d'inseguretat. Inseguretat a la qual es farà front militarment.

Però la política de seguretat espanyola no significarà un canvi en la militarització de la seguretat. El govern espanyol actual, a l'igual que els anteriors, aposta per continuar amb un esforç militar sostingut, en invertir en armament i en promoure Font: Elaboració pròpia

una indústria militar que és incapaç de complir amb el propi codi de conducta de la UE, tot exportant a països en conflicte, a països que vulneren els drets humans o a països que generarien més seguretat en la seva població dirigint la despesa a cobrir les necessitats de sanitat o educació.

És necessari un canvi de paradigma que articuli les estratègies de seguretat situant al ser humà en el centre de les polítiques públiques i internacionals. Mentre el gruix dels recursos es destini a augmentar les capacitats militars i a intentar blindar el nostre primer món d'amenaces exteriors que, d'altra banda, nosaltres mateixos contribuïm a alimentar, ens allunyem de la pau i la justícia, que és, en definitiva, al que una política de seguretat hauria d'aspirar.

5. CONCLUSIONS

El govern Rajoy ha anat perfilant la seva política de defensa sense apartar-se del consens que ha imperat en la política militar dels diferents governs des de la transició. La Directiva de Defensa Nacional de 2012 dibuixa la política militar per a aquesta legislatura. La crisi econòmica i el context de retallades pressupostàries han marcat les prioritats de l'executiu en política militar en dos objectius principals: el manteniment de les capacitats militars de les Forces Armades i el suport a la indústria militar espanyola i la venda d'armament.

Cal destacar l'aparició d'un discurs nacionalista que posa l'èmfasi en el que anomena les "amenaces no compartides" amb els aliats militars, les quals cal entendre com les que poguessin amenaçar les places africanes de Ceuta i Melilla sota sobirania espanyola, no cobertes per l'ajuda mútua militar de l'article 5 de l'OTAN. Discurs que també el podem trobar quan assegura que la principal contribució espanyola a la seguretat mundial és la seva pròpia fortalesa militar. Discurs nacionalista que no s'ha sentit quan s'han acatat les polítiques econòmiques d'austericidi imposades per la troica, però que serveix per justificar la despesa militar d'un exèrcit amb un nombre d'efectius desmesurat que no es qüestiona i unes despeses en rearmament, que s'oculten entre els comptes d'altres departaments.

El govern popular ha continuat, encara que tímidament, el desenvolupament del cicle legislatiu de la defensa iniciat pels anteriors governs socialistes. Ha posat en marxa el Consell de Personal de les Forces Armades i també, però amb un considerable retràs, l'Observatori de la Vida Militar. No s'ha atrevit encara a presentar un projecte de llei sobre la carrera militar, però sí que ja ha presentat una llei de Règim Disciplinari i un nou Codi Penal Militar. Tots dos projectes tenen un fort caràcter regressiu en mantenir al règim disciplinari l'arrest sense tutela judicial efectiva, tot incomplint allò disposat en el Conveni Europeu del Drets Humans, i en el nou codi penal militar en ampliar els límits de la jurisdicció militar, que no només es manté com a jurisdicció especial, sinó que podrà arribar jutjar delictes ordinaris i judicialitzar civils, tot creant l'agreujant, de "en situació de conflicte armat" de molt forta indefinició.

El 2013 el govern ha aprovat una nova Estratègia de Seguretat, en el que ha estat el primer pacte d'estat amb l'oposició d'aquesta legislatura. Aquesta Estratègia continua el camí encetat per l'anterior Estratègia, promulgada el 2011, i tracta de dibuixar els diferents escenaris d'amenaques i riscos a la seguretat espanyola, abordant-los des de la perspectiva de l'Estat en el seu conjunt i no només des del Ministeri de Defensa, el qual queda reservat per a les situacions de conflicte armat. No obstant això, aquesta estratègia no ha suposat un canvi en el paradigma de la seguretat. L'Estat continua sent l'objectiu principal de la seguretat. El paradigma del control continua sent la clau sota la que s'aborden tots els riscos i amenaces, mentre que la seguretat per a les persones, o les polítiques de seguretat humana queden relegades en termes inexistents o completament difusos quan se'n fa referència, deixant de banda el que avui realment està, no ja amenaçant, sinó atacant directament i profundament els medis de vida, de treball, habitatge i salut de la ciutadania de l'Estat espanyol.

ANNEX

Quadre 1. RESUM - Estratègia Espanyola de Seguretat (EES) 2011

L'Estratègia Espanyola de Seguretat (EES) del 2011 s'estructura a partir de cinc capítols:

1) Una estratègia necessària. Exposa els sis conceptes bàsics que impulsen l'estratègia: a) un enfocament integral de la seguretat; b) la necessitat de coordinació entre les administracions públiques, les empreses privades i la societat civil; c) la importància d'utilitzar els recursos de manera eficient donada la crisi econòmica que viu l'Estat Espanyol, que passa per establir polítiques comunes de defensa amb els aliats, sobretot amb la UE; d) l'anticipació i la prevenció de les amenaces i els conflictes; e) la necessitat de millorar la resistència i la recuperació per fer front als desafiaments imprevisibles i f) l'aposta per crear una interdependència responsable amb els aliats a l'hora de crear marcs i instruments multilaterals. Aquests instruments són: la diplomàcia, les Forces armades, les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat, els serveis d'intel·ligència, la protecció civil, la cooperació al desenvolupament i les relacions econòmiques i comercials.

2) La seguretat d'Espanya en el món, on es parla dels acords bilaterals que té l'Estat Espanyol en matèria de defensa –acords bilaterals amb 50 països, amb 30 dels quals s'han creat comissions mixtes, i 21 acords en procés de negociació–, la importància de les relacions transatlàntiques amb els EUA, amb els països Iberoamericans i les relacions amb els països del nord d'Àfrica, com a zones prioritàries, i la pertinença d'enfortir vincles amb Rússia i altres països asiàtics. També es tracta la implicació de l'Estat a l'ONU, l'OTAN i l'OSCE.

3) Potenciadors de risc. Són sis els fenòmens que es poden considerar de risc i que cal treballar per a minimitzar-los: a) les disfuncions de la globalització, que si no es controla pot provocar desequilibris macroeconòmics i crisis sistèmiques de ràpid contagi, així com la inestabilitat política i social que ja s'està vivint com a conseqüència de les desigualtats de rendes; b) els desequilibris demogràfics, que es poden suavitzar gràcies a la immigració, però que poden comportar un increment del racisme, de la xenofòbia i problemes d'integració; c) la pobresa i la desigualtat, ja que la pobresa a part de ser una injustícia, és un obstacle per al progrés, l'estabilitat i la seguretat internacionals, i pot propiciar el radicalisme de qualsevol tipus; d) el canvi climàtic, que pot provocar conflictes per l'escassetat de recursos i augmentar el nombre de refugiats climàtics, e) els perills tecnològics derivats de la importància cada cop major del ciberespai i f) el perill de les ideologies radicals i no democràtiques, que es propaguen a causa de la incapacitat dels estats per fer front a les necessitats de la població i per la ineficàcia de la comunitat internacional a l'hora de resoldre aquests conflictes.

4) Amenaces, riscos i respostes, que comprenen sis àmbits: terrestre, marítim, aeri, espacial, ciberespai i informatiu. Se centra l'atenció en deu amenaces, en quins són els riscos que poden comportar per a la seguretat nacional i internacional, quines mesures existeixen per tal de prevenir-los i tractar-los, tan a nivell nacional com a través de polítiques comunes interestatals i quins són els objectius marcats per tal de millorar la capacitat de resposta pròpia i conjuntament. Aquestes amenaces són: els conflictes armats, el terrorisme, el crim organitzat, la inseguretat econòmica i financera, la vulnerabilitat energètica, la proliferació d'armes de destrucció massiva, les ciberamenaces, els fluxos migratoris no controlats, les emergències i catàstrofes i les infraestructures, els subministraments i els serveis crítics. Per tractar tots aquests aspectes s'aposta per la coordinació amb l'UE, l'OTAN i l'ONU i es ressalta la interdependència entre tots ells.

5) Un model institucional integrat, on es presenten les conclusions de l'Estratègia, que es resumeixen en la necessitat d'adquirir una visió integrada dels aspectes relacionats amb la seguretat, de millorar la coordinació interministerial i autonòmica i de revisar el document cada cinc anys i sempre que convingui amb els actors implicats en la seva elaboració: administracions públiques, empreses privades i societat civil.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EES 2011

Quadre 2. RESUM - Estratègia de Seguretat Nacional (ESN) 2013

Estratègia de Seguretat Nacional (ESN) del 2013 s'estructura a partir de cinc capítols:

1) Una visió integral de la Seguretat Nacional. S'exposen els quatre conceptes bàsics que impulsen l'estratègia: a) la *unitat d'acció*, és a dir, la necessitat de coordinació entre les administracions públiques, les empreses privades i la societat civil, sota la direcció del president del govern; b) l'*anticipació i prevenció* per tal de detectar i reconduir els possibles riscos i amenaces; c) l'*eficiència i sostenibilitat* en l'ús dels recursos, que inclou la prioritització i optimització dels recursos i el control i l'avaluació dels resultats, i d) la *resiliència o capacitat de resistència i recuperació*, per tal de fer front a les crisis i minimitzant-ne les conseqüències negatives.

2) La seguretat d'Espanya en el món, on es parla dels acords bilaterals que té l'Estat Espanyol en matèria de defensa, la importància de les relacions transatlàntiques amb els EUA, amb els països lberoamericans, les relacions amb els països mediterranis posant especial èmfasi en el nord d'Àfrica, i la necessitat d'enfortir vincles amb Rússia i altres països asiàtics. També es tracta la implicació de l'Estat Espanyol a l'UE, l'ONU, l'OTAN i l'OSCE.

3) Els riscos i amenaces per a la Seguretat Nacional. Se centra l'atenció en dotze amenaces: els conflictes armats, el terrorisme, les ciberamenaces, el crim organitzat, la inseguretat econòmica i financera, la vulnerabilitat energètica, la proliferació d'armes de destrucció massiva, els fluxos migratoris irregulars, l'espionatge, les emergències i catàstrofes, la vulnerabilitat de l'espai marítim i la vulnerabilitat de les infraestructures crítiques i serveis essencials.

4) Línies d'acció estratègiques. On es formula un objectiu per a cadascun dels dotze riscos i amenaces del que es deriva una sèrie de línies d'acció estratègiques concretes.

5) Un nou sistema de Seguretat Nacional. On es detallen les funcions del futur Consell de Seguretat Nacional i dels Comitès Especialitzats que li donaran suport.

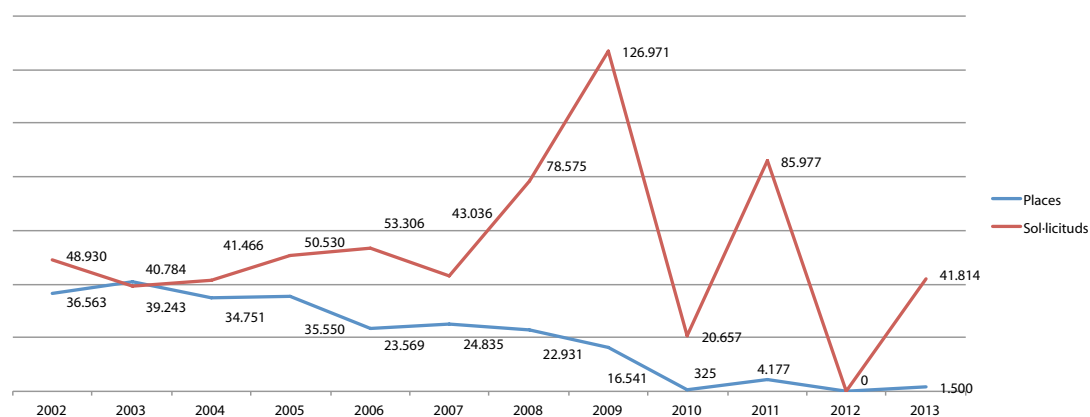
Font: Elaboració pròpia a partir de l'ESN 2013

Taula 1. Màxim d'efectius de les Forces Armades en la legislació

	Disposició	Quadres de Comandament	Efectius totals
1984	Efectius reals	66.505	373.000
1991	Model FAS aprovat pel Congrés	49.720	180.000
1998/ 1999	Dictamen per a la professionalització i Llei de Règim de Personal de les FAS	48.000	170.000
2007	Llei de Carrera Militar	50.000	140.000

Font: Elaboració pròpia

Gràfic 1. Places convocades de Tropa i Marineria i sol·licituds

Nota: El 2012 no es van convocar places de Tropa i Marineria
 Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Defensa espanyol

Taula 2. Distribució territorial dels efectius de les Forces Armades

DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL	Total d'efectius
Andalusia	27.410
Aragó	9.218
Astúries	1.135
Canàries	8.954
Cantàbria	65
Castella i Lleó	9.318
Castella-La Manxa	2.516
Catalunya	1.722
Extremadura	4.047
Galícia	6.731
Illes Balears	1.556
Madrid	29.396
Múrcia	6.114
Navarra	647
País Basc	1.541
Rioja, La	283
València	6.296
Ceuta	3.437
Melilla	3.329
Estranger	846
TOTAL	124.561

Nota: Dades d'efectius en servei actiu
 Font: Boletín Estadístico del personal al servicio de las Administraciones Públicas (darrera consulta: Gener, 2013)

Taula 3. Militars estrangers¹

	2012				
	Total	Homes	Dones	% Homes	% Dones ²
TOTAL	2609	2282	327	87,5%	12,5%
Terra	2059	1821	238	88,4%	11,6%
Armada	425	352	73	82,8%	17,2%
Aire	125	109	16	87,2%	12,8%

País majoritari³

Colòmbia	1362	1181	181	86,7%	13,3%
Equador	765	679	86	88,8%	11,2%

1. A aquestes xifres cal afegir els 2.844 militars en actiu que van ingressar a les Forces Armades com a estrangers i que han obtingut la nacionalitat espanyola.

2. El percentatge de dones militars estrangeres és molt similar al percentatge que tenen a l'exèrcit, però estan per sota del % a la Tropa i Marineria.

3. De les 19 nacionalitats admeses, els colombians representen el 52% dels soldats estrangers a les Forces Armades espanyoles, seguits pels equatorians, amb un 29%.

Font: Observatorio militar para la igualdad

Taula 4. Servei militar obligatori/professional a l'OTAN i l'UE

Països europeus de la UE i de l'OTAN			
Servei Militar Obligatori		Exèrcit Professional	
País	Duració en mesos	País	Any
Àustria	6 + 30 dies refresc	Irlanda	
Dinamarca	4 (min) – 12 (max)	Luxemburg	
Estònia	8	Regne Unit	1963
Finlàndia	6-9-12	Bèlgica	1994
Grècia	9	França	1996
Noruega	12(min) -18 (max)	Holanda	1996
Turquia	15	Espanya	2002
Xipre	25	Eslovènia	2003
		Hongria	2004
		Portugal	2004
		Itàlia	2005
		República Txeca	2005
		Eslovàquia	2006
		Romania	2006
		Letònia	2007
		Bulgària	2008
		Croàcia	2008
		Lituània	2009
		Polònia	2009
		Albània	2010
		Suècia	2010
		Alemanya	2011
		Malta	2013

Islàndia no té exèrcit

Font: Elaboració pròpia a partir de *The Military Balance* i *The World Factbook*

Taula 5. Efectius militars a Espanya, l'OTAN i la UE (en milers)

	País	2007	2013	Variació
PERTANY A LA UE I L'OTAN	Alemanya	246	196	-20%
	Bèlgica	40	33	-18%
	Bulgària	51	31	-39%
	Croàcia ^{1 2}	21	19	-10%
	Dinamarca	22	16	-27%
	Eslovàquia	15	16	7%
	Eslovènia	7	8	14%
	Espanya	121	125	3%
	Estònia	4	6	50%
	França	255	229	-10%
	Grècia	147	144	-2%
	Holanda	53	37	-30%
	Hongria	32	27	-16%
	Itàlia	191	181	-5%
	Letònia	5	5	0%
	Lituània	12	12	0%
	Luxemburg	1	1	11%
	Polònia	142	96	-32%
	Portugal	44	43	-2%
	República Txeca	25	24	-4%
Romania	70	71	1%	
Regne Unit	191	166	-13%	
NOMÉS PERTANY A LA UE	Àustria	40	23	-43%
	Xipre	10	12	20%
	Finlàndia	29	22	-24%
	Irlanda	10	9	-10%
	Malta	2	2	0%
	Suècia	28	21	-25%
NOMÉS PERTANY A L'OTAN	Albània ¹	11	14	27%
	Canadà	63	66	5%
	Estats Units	1.506	1.520	1%
	Islàndia	0	0	
	Noruega	23	24	4%
	Turquia	515	511	-1%
Total OTAN		3.807	3.621	-5%
Total UE		1.814	1.575	-13%
Rússia		1.027	845	-18%
Xina		2.255	2.285	1%
Total Mundial		19.801	21.767	10%

1. Albània i Croàcia van entrar a la OTAN el 2009

2. Croàcia va entrar a l'UE el 2013

Font: Elaboració pròpia a partir de *The Military Balance* (2007 i 2013) i del Ministeri de Defensa espanyol

Taula 6. Dones a les categories d'oficials

Oficials	Terra	Armada	Aire	Cossos comuns	TOTAL
Generals/Almiralls	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Coronel/Capità de navili	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Tinent coronel/ Cap. de fragata	1 (0,1%)	0 (0%)	2 (0,5%)	9 (1,6%)	12 (0,4%)
Comandant/ Cap. de corbeta	40 (1.9%)	14 (2%)	23 (3,7%)	185 (27,7%)	262 (6,3%)
Capità/Tinent de navili	52 (2,2%)	27 (2,9%)	51 (6,6%)	271 (35,3%)	401 (8,35%)
Tinent/Alferes de navili	164 (9,6%)	50 (8,9%)	96 (13,3%)	149 (40,7%)	459 (13,7%)
Alferes/Alferes de fragata	-	3 (20%)	-	-	3 (17,6%)
TOTAL	257 (3%)	94 (3,2%)	172 (6,2%)	614 (24,1%)	1137 (6,7%)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Defensa espanyol (dades d'abril del 2013)

Quadre 3. Sentències del Tribunal Suprem (Sala Militar) que reflecteixen violència masclista a les Forces Armades

STS 4305/2013 Mariner condemnat a 7 anys de presó per violació d'una caporal.

STS 3006/2013 Sergent 1º d'artilleria condemnat a 4 mesos de presó per abús d'autoritat a una artillera.

STS 267/2013 Sergent 1º condemnat a un any de presó i vuit mesos de presó per dos delictes d'abús d'autoritat en la modalitat de tracte degradant a un inferior a dues soldats.

STS 8474/2012 Tinent coronel condemnat a dos anys de presó per un delictes d'abús d'autoritat en la modalitat de tracte degradant a un inferior i a deu mesos de presó per un delictes d'abús d'autoritat en la modalitat de maltractament d'obra a una capitana.

STS 1897/2012 Sotstinent condemnat a 2 anys i 6 mesos de presó per un delictes d'abús d'autoritat en la modalitat de tracte degradant a una soldat.

STS 18/11/2011 Cap 1º condemnat a 4 mesos de presó per abús d'autoritat en la modalitat de tracte denigrant (agressió sexual) a una cap.

STS 23/09/2011 Brigada del Cuerpo General del Ejército de Tierra condemnat a 7 mesos de presó per abús d'autoritat en la modalitat de tracte denigrant a una soldat (agressió sexual/abús sexual).

STS 1/06/2010 Cap condemnat a 4 mesos de presó per abús d'autoritat en la modalitat de tracte denigrant a una marinera.

STS 21/10/2009 Coronel d'infanteria condemnat a un any de presó per abús d'autoritat en la modalitat de tracte denigrant a una tinent metge.

STS 9/12/2008 Cap 1º de l'Exèrcit de Terra condemnat a 1 any i 4 mesos de presó per abús d'autoritat en la modalitat de tracte degradant a una soldat.

STS 18/11/2008 Brigada condemnat a dues penes de 6 mesos de presó cada una per abús d'autoritat en la modalitat de tracte degradant (agressió sexual) a una soldat.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades *Aranzadi Westlaw*

Taula 7. Violència interna reflectida a les Sentències del Tribunal Suprem analitzades

Delicte qualificat ABUS D'AUTORITAT

2014 \ 20091 Sergent agredeix soldat donant-li un impacte al pit amb una caixa de munició, així com tirant-li pistoles que impacten sobre el seu cos i agafant-li un braç, retorcent-l'hi i immobilitzant el soldat pel coll amb el seu braç.

2013 \ 7395 Sergent dirigeix a soldat insults com ara "inútil, maldestre, *gilipolles*, sub-normal" i a més li dona tres forts cops de peu. El mateix Soldat és arrestat durant 3 dies per arribar tard, sanció que va complir, sense que se li tramités cap expedient i sense que li fos notificat.

2013 \ 5817 Caporal primer dona una puntada al cap a un soldat. La puntada va impactar a la part frontal del casc de guerra que duïa el soldat i va desplaçar el seu cos cap enrere, colpejant l'esquena contra l'escotilla del blindat, i produint-se un esquinç cervical per híper extensió del coll i una contusió a l'omòplat esquerre.

2013 \ 5811 Sergent que dirigeix a un soldat a les seves ordres frases de contingut sexista en presència de companys durant unes maniobres, provocant en la víctima sentiments d'humiliació i vexació que van afectar a la seva dignitat personal.

2013 \ 4785 Insults i bufetada de caporal a soldat a causa d'una discussió.

2013 \ 4527 Sergent agredeix a caporal en una disputa en un bar, per mofar-se de la unitat a la qual pertany el sergent, durant la celebració posterior a un concurs de patrulles de tir.

2013 \ 4526 Oficial que, sense les facultats necessàries, influeix en les decisions perquè els recurrents deixessin de percebre el complement de dedicació, per a canviar-los de destinació i per a sancionar-los.

2013 \ 5368 Caporal llança un ganivet de cuina al soldat que l'impacta al cap colpejant de cantó i, en una altra ocasió, s'abalança sobre ell, agafant-lo fortament del coll i llançant-lo contra la paret.

2013 \ 1811 Sergent que comença a angoixar dues dones soldat, insistent-les en què es canviessin a la seva secció ja que "hi viurien millor", requerint-les contínuament per anar a esmorzar amb ell, distraient-les en moltes ocasions de les seves comeses de servei i provocant contínues converses que, versant al principi sobre temes quotidians i familiars, van derivar en expressions i insinuacions de clar caràcter sexual.

2013 \ 689 Capitana que, al retorn d'una missió i presentant-se davant seu tinent coronel perquè l'informés de les seves comeses, aquest li respon que "aniria en substitució del seu capità, com a secretària, ja saps, com una secretària de faldilla curta". Es donen episodis d'assetjament amb lleus tocaments, insinuacions i, davant el rebuig, vexacions, produint trastorn emocional relacionat amb la seva situació laboral. Davant les denúncies per assetjament, el superior agafa la víctima i l'empeny violentament contra el seu vehicle, i després agafant-la de nou li diu la frase "si la meua carrera es veu afectada, acabaré amb tu".

2012 \ 11275 Caporal agafa pel coll al soldat després que aquest l'empenyís, arrossegant-lo, arribant a provocar que no pogués respirar posant-se vermell, fins que va haver de ser separat per altres companys.

2013 \ 1809 Sergent castiga i ridiculitza davant els seus companys a un soldat, càstig consistent en portar penjades del coll dues cadenes entrelaçades, cadascuna d'elles amb un pes de 3,1 kg.

2013 \ 688 Capità que insulta en reiterades ocasions a una tinent a la qual considera incompetent, causant-li depressió.

2012 \ 9698 Tinent coronel que no concedeix la baixa a un brigada, tot i l'informe mèdic.

2012 \ 8130 Sergent primer comença a recriminar-li a un caporal primer haver comunicat al tinent seva demora amb expressions com ara "ets una *xivata*, que has deixat fora de joc i amb el cul a l'aire als sotsocials" i afirmant que l'anava a sancionar per saltar-se

el conducte reglamentari. En pujar de to la discussió el sergent primer li va propinar dos cops de puny al caporal primer al costat dret, el que va motivar que aquest comencés a proferir expressions com ara "fill de la gran puta, treu-te el pegat i baixa si tens collons, et juro que et mataré". Inclou delictes d'"insult a superior".

2012 \ 8178 Soldat rep ordre de fer la neteja d'un vehicle, lesionant-se en aquesta tasca. Sergent li diu, en relació amb l'accident, expressions com "ets el pitjor, una brossa i un merda".

2012 \ 4073 Dos caporals instructors que colpegen a soldats en formació: excés d'una finalitat de motivació. Un d'ells colpeja amb el puny al pit d'una dama legionària.

2012 \ 7203 Comandant fa tocaments en ocasió d'exercicis de defensa que realitzava de manera reiterada i innecessària amb la soldat.

2012 \ 7185 Caporal agredeix i arrenca un floc de pèl a soldat com a resposta a insults, que en aquest cas no constitueixen delictes.

2012 \ 753 Soldat fa al·lusions a dona caporal de caràcter personal i relatiu a la seva presumpta orientació sexual, concretament "jo no em vaig menjant conys per aquí". Això, la caporal respon colpejant el soldat i esgarrapant la zona superior del tors i rebent aquest un cop a la zona maxil·lar, amb eritema, i un altre a la zona malar de poca intensitat, per la seva banda la caporal va ser subjectada pels braços amb força i va rebre un cop de cap de gran intensitat a l'ull dret. Inclou delictes de "maltractament d'obra a superior".

2012 \ 7181 Tinent obliga soldat a anar a maniobres, malgrat les recomanacions mèdiques que li impediïen tal acció, a causa del diagnòstic de lumbàlgia.

2012 \ 740 Sergent fa tocaments reiteradament a dona caporal als pits, aprofitant exercicis físics

2011 \ 7291 Coronel fa tocaments a les cuixes i genitals de la soldat: el fet que aquesta accedís a seure als genolls de l'acusat, després d'aquest l'hi demanés de manera exigent i imperativa, no suposa aprovació de les intencions sexuals del coronel.

2011 \ 5620 Caporal dona puntada a l'esquena a legionari a causa de la decisió d'aquest de deixar la unitat i després de dir-li que s'arreglés l'uniforme.

2011 \ 3297 Caporal primer es llança sobre soldat, l'agafa per la solapa i coll i el sacseja, a causa d'un comentari que no li agrada del soldat.

2011 \ 2319 Brigada proclama insults i missatges ofensius i de caràcter racista a dona soldat, després d'acabar la relació sentimental que mantenien.

2010 \ 8495 Diversos sergents instructors donen cops, puntades, cops de puny i altres escomeses físiques i vexatòries a soldats, durant un acte d'instrucció denominat "presoners de guerra".

2010 \ 6392 Dona caporal li diu a caporal primer que no pot tocar el menjar del menjador sense tenir l'acreditació de manipulador d'aliments, al que li respon, al cap d'una estona, empenyent-la, retorçant-li el canell i amb expressions com "deixeu-me que li dono una puntada que l'envio a la cinquena lluna".

2010 \ 4340 Brigada agafa pel braç a mariner, l'agafa amb la mà pel coll, portant-lo contra una taquilla, alhora que li diu "tu, marrec, no vas enlloc, no vals per a res, inútil, subnormal". Això és en resposta al fet que aquest li diu que estava en la seva hora de descans i per això no s'havia presentat al taller per recollir un automòbil, i davant els primers insults del Brigada li diu que farà un informe.

2010 \ 4333 En una disputa entre un caporal i un soldat, tots dos es bufetegen. Al caporal se li imputa delictes d'abús d'autoritat. Inclou delictes de "maltractament d'obra a superior".

2010 \ 6382 Sergent diu a soldat expressions com "fill de puta, gilipolles i subnormal", així com l'empeny i, un cop a terra, li dona puntades i cops de puny al cos, fins que un Subtinent el separa, moment en què li diu al soldat "ara vas i dones part".

2010 \ 4312 Caporal que propina un cop de puny a l'ull esquerre i diverses puntades a soldat, sense cap motiu. El soldat durant la disputa l'insulta. Inclou delictes d'"insult a superior".

2010 \ 4308 Caporal s'abalança sobre una marinera, al que ella respon interposant les mans i braços entre tots dos i sortint del lloc. Poca estona després, el caporal li toca els pits, pel que ella l'empeny i se'n va del lloc una altra vegada.

2010 \ 4289 Dona caporal dona dos cops al pit i s'embrancha en un forcejament amb un soldat, resultes del qual li queda al subordinat un envermelliment lleu al coll. El soldat s'havia negat a saludar-la.

2010 \ 1594 Caporal es va topar amb un soldat portant una càrrega i li va caure a terra. Li va demanar al soldat que la recollís, cosa que va fer, i tot seguit li va dir que l'acompanyés al magatzem. Allà li va dir que "em tens fins la polla i et vaig a rebentar" i li va donar un cop de cap a la cara, de manera que li va partir la cella.

2010 \ 692 Capità que crida inútil a tinent davant de la tropa i companys, sent usual que el tracti a veus.

2010 \ 1584 Caporal propina diversos cops de puny al pit a un soldat, després que aquest verbalitzi el seu desig d'acabar el compromís amb les Forces Armades. El soldat moments abans s'havia posat nerviós i li havia tractat de "tu" al caporal, que li havia comentat que seria molt complicat que li concedessin la seva demanda ja que portava menys de tres anys de servei.

2009 \ 6267 Tinent coronel fa expressions a dona tinent com ara "te'n vas a Canàries a no parar de follar, perquè les canàries teniu fama de ser molt calents" o "em poses" o "que bé olores, m'estàs deixant el despatx perfumat" i altres.

2009 \ 6240 Caporal que crida i recrimina la seva conducta a un soldat, al qual agafa per les solapes, sacsejant-lo, ja que el soldat moments abans estava assegut a terra i no ho considerava apropiat. En dir-li això al soldat, ell li diu que estava recolzat només, i el caporal considera que amb aquesta resposta l'està vacil·lant.

2009 \ 6221 Caporal que agafa pel coll de l'uniforme a un soldat, el colpeja contra una taquilla i li clava una puntada a l'esquena, en resposta al fet que aquest soldat l'havia respost amb un "no em surt de la polla" a una ordre.

2009 \ 3930 Caporal primer colpeja fortament al pit a dos soldats per no portar el material reglamentari a la motxilla.

2009 \ 6212 Caporal ordena dos soldats fer flexions en un dormitori, i mentre les fan els assesta diversos cops de puny a l'esquena i en alguna ocasió, entre flexió i flexió, li ordena a un d'ells aixecar-se per immediatament donar-li un cop de puny al pit.

2009 \ 1724 Tinent agafa del coll al sergent fent-lo presa, li propina diversos cops a la cara i el copeja contra una paret.

Delicte qualificat: INSULT A SUPERIOR

2014 \ 14185 Caporal es deixa el correu electrònic obert a la sala d'ordinadors, i un soldat l'utilitza i envia un missatge a la núvia del caporal dient "nena, tinc moltes ganes de follar. Un petó". Posteriorment es barallen per aquest fet.

2013 \ 5819 Caporal primer, amb símptomes d'embriaguesa, li clava dues bufetades a un capità, l'empeny i li llança una puntada, retraient-li la seva actuació en un simulacre.

2013 \ 5807 Soldat verbalitza a caporal expressions com "fill de puta" i "torracollons", acompanyades de frase amenaçadora "t'agafaré al carrer i te n'assabentaràs" així com li dona una empenta a l'espatlla, al renyar-lo aquest per arribar tard a la guàrdia i manifestar la seva intenció de donar part del retard.

2012 \ 11293 Soldat li diu a comandant expressions com "aquest exèrcit de merda", "tu te'n vas a la merda" i "tu ets un merda", ja que no es vol vestir correctament per anar a un reconeixement mèdic, estant privat de llibertat en un establiment disciplinari.

2012 \ 8140 Cop de puny de soldat a caporal, que produeix fractura dels ossos del nas, en resposta a insults, alguns d'ells racistes, com ara "gilipolles", "negre", "estranger" i "sudaca de merda". Estaven mantenint una discussió que versava sobre l'opinió que uns i altres tenien d'un Oficial.

2012 \ 8138 Caporal primer es creua amb soldat, ometent aquest últim la salutació reglamentària, el que va motivar que el superior li cridés l'atenció sobre aquesta actitud d'omissió al que el processat va reaccionar manifestant "si tens collons et canvies i ens veiem a la carrer, que et partiré la boca", treu-te el pegat fill de puta i anem al carrer, a veure si ets tan valent al carrer"; alhora que movia ostensiblement els braços, alçant el dret amb el puny tancat a l'altura del seu cap i portant-lo cap enrere, fins en dues ocasions, com en un gest de colpejar al caporal primer, que no obstant, no es va produir.

2010 \ 4270 Soldat colpeja a dos caporals, ocasionant a un la ruptura de les ulleres i l'altre un tall al nas, com a conseqüència d'una discussió en la qual el caporal volia que el soldat l'acompanyés en cotxe a una ciutat propera.

2009 \ 6263 Un soldat falta al respecte a un caporal, empenyent d'un cop la taula i insultant a tots els presents, després de ser requerit per aquest perquè marxés a la bateria, on tenia l'allotjament, per haver vessat un got de xocolata sobre la taula a causa dels símptomes d'embriaguesa que mostrava. Posteriorment va començar a colpejar les taquilles i va proferir insults sense dirigir-se en concret a ningú, de manera genèrica com "sou uns merdes, em cago en la puta..."; empenyent companys i mostrant-se agressiu amb els membres de la guàrdia.

2009 \ 6260 Tinent, en situació de reserva, s'encara a un tinent coronel en una gasolinera, dient-li "pallasso, que ets un pallasso", "tu qui et creus que ets?", "Ets una merda, una brossa i no vals res", "va, ves a prendre pel cul, que quan t'agafi per aquí i ningú ens vegi et donaré una pallissa que ja veuràs"; sense motiu aparent.

2009 \ 2650 Soldat torna d'un passeig bastant excitat i alterat, de manera que colpeja amb un extintor i comença a discutir acaloradament amb els companys de la guàrdia. A l'arribada del sergent primer, que li pregunta si havia estat ell qui havia colpejat amb l'extintor, li diu "aquest sergent primer de merda no em dirà a mi el que he de fer"; com em fiquin al penal quan surti l'espero al carrer i el mato"; jo tinc amics a Madrid que poden donar-li una pallissa", i també es va abaixar els pantalons i va mostrar el cul al Suboficial de forma burlesca.

2009 \ 2649 Caporal primer increpa a brigada amb funcions de sentinella que li insinua que va ebri, ja que no és capaç de seguir les indicacions per poder entrar amb el cotxe en l'aquartermament. El caporal li llança expressions com "pallasso" i "Mortadelo".

Delicte qualificat: AMENACES

2013 \ 326822 Soldat dirigeix expressions a sergent tals com "al carrer no hi ha galons, tots som iguals", "ho pagaràs a la vida civil", "la cosa no quedarà així", "Ceuta és molt petita i ja ens veurem al carrer"; en alta veu, actitud agressiva i a escassos centímetres de la cara d'aquell. El motiu és que el sergent li va imposar un arrest que li impedia assistir a una festivitat religiosa musulmana.

2010 \ 4266 Soldat envia un missatge de mòbil a sergent primer, en què l'adverteix que li trencarà les cames si no deixa de ficar-se amb la seva xicoteta, també Soldat, encara que no és subordinada seva.

Delicte qualificat: MALTRACTAMENT D'OBRA A SUPERIOR / MALTRACTAMENT D'OBRA A CENTINELA

2014 \ 1706 Diversos caporals i soldats s'enfronten en una baralla i es claven cops, empentes i cops de puny, així com insults diversos. La baralla és originada perquè els caporals van conduint i es troben amb els soldats, que havent begut, fan el gest de posar-se en la trajectòria del vehicle, de manera que el conductor ha de fer un gir ràpid de volant.

2013 \ 5387 Soldat increpa un caporal perquè li deu diners a un cosí seu. Quan el caporal li diu que no és el moment de mantenir aquesta discussió perquè estan en les festes de la Patrona, el soldat comença a tocar-lo i evitar que se'n vagi del lloc, originant així un forcejament entre els dos, havent de ser separats per altres companys.

2013 \ 4782 Soldat mostra actitud de gran agressivitat en tornar a l'aquartermament i amb símptomes d'haver ingerit begudes alcohòliques, llançant dos cops de puny a la cara al soldat cap d'equip de la guàrdia de seguretat, en funcions de sentinella, que no van arribar a impactar a l'esquivar-los.

2013 \ 4775 Brigada colpeja amb el seu cotxe a caporal primer, causant-li lesions a la cama i el braç, que actuava com a encarregat del control d'accés de persones i vehicles, a conseqüència de negar-li l'entrada al no disposar de targeta acreditativa.

2012 \ 743 Sergent primer, estant sota els efectes de l'alcohol, dóna un fort cop al clatell amb la mà oberta a un soldat sentinella, alhora que l'agafa del coll i el desplaça cap endavant uns metres, sense cap motiu.

2011 \ 1687 Soldat s'abalança contra un caporal i li llança un cop, encara que no el toca, havent de ser subjectat per un company. El caporal li havia ordenat repetir un exercici i el soldat es va enfadar ja que li feia mal el genoll, dient a més "això és una merda, jo me'n vull anar".

Delicte qualificat: VIOLACIÓ

2013 \ 273101 Un soldat viola a una Cap.

Delicte qualificat: ALTRES DELICTES

2013 \ 1810 No hi ha una sola dada que permeti afirmar que el comandament sancionador va donar al recurrent la possibilitat d'exercir els drets de formular al·legacions i proposar prova.

2012 \ 8579 Se li va prendre declaració a l'acusat sense prèvia notificació de l'inici de l'expedient i sense haver-li donat opció de ser assistit per un lletrat o per un militar que pogués designar a l'efecte de rebre assessorament, i d'altres drets que conformen el legítim exercici del dret a defensar-se.

2009 \ 3957 Soldat consumeix begudes alcohòliques i posteriorment es dirigeix al capità de la seva companyia en termes injuriosos. Se li imposa una sanció per "embriagar-se vestint d'uniforme en aquarteraments o bases, quan no constitueixi una infracció més greu". Es tracta de fets acreditats sense la realització de prova de cap classe diferent del comunicat del comandament que ho va fer, en el qual tampoc es fa referència als símptomes o dades externes que avalaren tal estat. Per tant, es tracta d'una vulneració de la presumpció d'innocència.

2009 \ 3954 Arrest d'un mes i un dia en establiment disciplinari militar per assistir, fent ús de la condició de militar, a una concentració a favor dels drets dels guàrdies civils, i manifestant el seu suport com a president de l'AUME.

2013 \ 319950 l'instructor no va informar dels seus drets al recurrent: el dret fonamental d'aquest a no declarar contra si mateix va resultar lesionat.

2011 \ 1694 Tinent coronel acusat du a terme accions contràries a la dignitat militar susceptibles de produir descrèdit o menyspreu de les Forces Armades. Li va tocar els glutis a una dona encarregada de la neteja, sense rang militar. El relat de fets evidència que l'encartat, faltant a les més elementals exigències ètiques, i amb absoluta falta de respecte a la dignitat de la ofesa, va infringir els deures d'integritat, moralitat i decòrum que la seva condició militar exigeix.

2010 \ 7997 Vulneració del dret fonamental a no declarar contra si mateix, comportant una amenaça de sanció a un sergent per negar-se a declarar.

Font: Elaboració pròpia a partir de la base de dades Aranzadi Westlaw.

BIBLIOGRAFIA

Informes

- Catalán, N. (2013): "La mujer en las Fuerzas Armadas Españolas", *El País*, 16 de agosto, disponible a: http://elpais.com/elpais/2013/08/16/media/1376676731_713025.html
- Centre Delàs d'Estudis per la Pau (2009): *Atlas del Militarismo en España*, Barcelona, Icaria.
- Font, T.; Melero, E. i Simarro, C. (2013): *Informe 18: Exportacions espanyoles d'armament 2003-2012*, Barcelona, Centre Delàs d'Estudis per a la Pau.
- International Institute for Strategic Studies, IISS [2007; 2009; 2010; 2011; 2013]: *The Military Balance*, Londres, Routledge.
- Martín, L. P.; de Fortuny, T. i Bohigas, X (2012): *Informe 13: Piratería en Somalia: ¿excusa u oportunidad geopolítica? Una mirada diferente a la participación militar española e internacional contra la piratería*, Barcelona, Centre Delàs d'Estudis per a la Pau.
- Ortega, P.; Bohigas, X. i Doe, J. (2013): *Informe 19: La cara oculta de la despesa militar. El pressupost militar de 2014*, Barcelona, Centre Delàs d'Estudis per a la Pau.
- PNUD (1994): *Informe sobre el Desenvolupament Humà 1994*, Mèxic, Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament.
- The World Factbook 2013-14. Washington DC, Central Intelligence Agency, 2013. Disponible en: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

Documentació de referència

- Presidencia del Gobierno (2013): *Estrategia de Seguridad Nacional. Un proyecto compartido* (2013), Madrid, La Moncloa, disponible en: http://www.lamoncloa.gob.es/NR/rdonlyres/0BB61AA9-97E5-46DA-A53E-DB7F24D5887D/0/Seguridad_ad_1406connavegacionfinalaccesiblebpdf.pdf
- Presidencia del Gobierno (2012): *Directiva de Defensa Nacional 2012. Por una defensa necesaria, por una defensa responsable*, Madrid, Gabinete de la Presidencia del Gobierno, disponible a: <http://www.defensa.gob.es/Galerias/politica/seguridad-defensa/ficheros/DGL-DirectivaDefensaNacional-2012.pdf>
- Presidencia del Gobierno (2011): *Estrategia Española de Seguridad. Una responsabilidad de todos* (2011), Madrid, Gobierno de España, disponible en: <http://www.lamoncloa.gob.es/nr/rdonlyres/d0d9a8eb-17d0-45a5-adff-46-a8af4c2931/0/estrategiaespanoladeseguridad.pdf>

Legislació

- Ley Orgánica 09/2011 de Derechos y Deberes de los miembros de las Fuerzas Armadas
- Ley Orgánica 13/2009 de Código Penal Militar
- Ley 39/2007 de la Carrera Militar
- Ley 8/1998 del Régimen Disciplinario de la Fuerzas Armadas

Pàgines web

- Aranzadi Westlaw (Base de dades): <http://www.aranzadidigital.es>
- Asociación Unificada de Militares Españoles: <http://www.aume.org>
- Centre Delàs d'Estudis per la Pau: <http://centredelas.org/>
- Centro de Investigaciones Sociológicas: <http://www.cis.es>
- Consejo de Personal de la Fuerzas Armadas: <http://www.defensa.gob.es/areas-Tematicas/consejo-personal>
- Instituto de la Mujer: <http://www.inmujer.gob.es>
- Instituto Español de Estudios Estratégicos: www.ieeee.org
- Instituto Nacional de Estadística: www.ine.es
- Ministeri de Defensa espanyol: www.defensa.gob.es
- Observatorio Militar para la Igualdad: <http://www.defensa.gob.es/areasTematicas/observatorio>
- Real Instituto Elcano: www.realinstitutoelcano.org
- Tribunal Supremo de Justicia: <http://www.poderjudicial.es>
- Unió Europea: http://europa.eu/index_es.htm

INFORME Núm. 5

Despesa i R+D militar en els pressupostos de l'Estat espanyol any 2010

Pere Ortega i Xavier Bohigas
Desembre 2009

INFORME Núm. 6

Exportacions espanyoles d'armament 1999-2008

Tica Font i Francesc Benítez
Març 2010

INFORME Núm. 7

La veritat de la despesa militar espanyola 2011.

Despesa i R+D militar en temps de crisi
Pere Ortega i Xavier Bohigas
Desembre 2010

INFORME Núm. 8

Exportacions espanyoles d'armament 2000-2009

Tica Font
Febrer 2011

INFORME Núm. 9

El controvertit comerç d'armes espanyol, un negoci secret 2001-2010

Tica Font i Francesc Benítez
Octubre de 2011

INFORME Núm. 10

Escut antimíssils a la base de Rota. Un pas més en la militarització mundial

Teresa de Fortuny i Xavier Bohigas
Febrer de 2012

INFORME Núm. 11

La Banca Armada. Inversions explosives dels bancs i caixes. Rànquing de la banca armada a Espanya

Jordi Calvo Rufanges
Març de 2012

INFORME Núm. 12

El complex militar-industrial. Un paràsit en l'economia espanyola

Pere Ortega i Camino Simarro
Abril de 2012

INFORME Núm. 13

Pirateria a Somàlia: excusa o oportunitat geopolítica? Una mirada diferent a la participació militar espanyola i internacional contra la pirateria

Loretta P. Martin, Teresa de Fortuny i Xavier Bohigas
Octubre de 2012

INFORME Núm. 14

Veritats i mentides al pressupost militar espanyol de 2013

Pere Ortega
Octubre de 2012

INFORME Núm. 15

Exportacions espanyoles d'armament 2002-2011. Quan la venda d'armes és una prioritat política

Tica Font, Eduardo Melero i Camino Simarro
Gener de 2013

INFORME Núm. 16

Las otras violencias en América Latina

Pere Ortega i Moara Crivelente
Gener de 2013

INFORME Núm. 17

La indústria militar a Catalunya, un desig insatisfet

Pere Ortega · Juny de 2013

INFORME Núm. 18

Exportacions espanyoles d'armament 2003-2012

Tica Font, Eduardo Melero i Camino Simarro
Juliol de 2013

INFORME Núm. 19

Exportacions espanyoles d'armament 2003-2012

Tica Font, Eduardo Melero i Camino Simarro
Juliol de 2013

INFORME Núm. 20

Evolución de la banca armada en España

Jordi Calvo Rufanges
Octubre de 2013

INFORME Núm. 21

El militarisme al Nord d'Àfrica

Blanca Camps-Febrer i Pere Ortega
Gener de 2014

Centre Delàs d'Estudis per la Pau

JUSTÍCIA I PAU

**CENTRE DELÀS
D'ESTUDIS
PER LA PAU**

Grafisme: col·laboració de la Fundació Tam-Tam